UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Jakub Švejkovský

Slovní vycpávky v mluvených projevech na české mediální scéně na příkladech redaktorů ČT a ČRo

Bakalářská práce

Praha 2017

Autor práce: **Jakub Švejkovský**
Vedoucí práce: **PhDr. Otakar Šoltys, CSc**.

Rok obhajoby: **2017**

Bibliografický záznam

ŠVEJKOVSKÝ, Jakub. *Slovní vycpávky v mluvených projevech na české mediální scéně na příkladech redaktorů ČT a ČRo*. Praha, 2017. 43 s. Bakalářská práce (Bc.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky. Katedra žurnalistiky. Vedoucí diplomové práce PhDr. Otakar Šoltys, CSc.

Abstrakt

Mluvený projev představuje nesmírně komplexní oblast lidské komunikace. Řečníci, jejichž mluva je plynulá bez přeřeknutí, pauz a jakýchkoliv dalších nedostatků, byli a stále jsou ze všech mluvčích obdivováni nejvíce. Většina lidí si k souvislému ústnímu projevu dopomáhá jevy zvanými slovní vycpávky a hezitační zvuky. Oba prostředky, které vyplňují řeč, aby byla souvislejší, jsou ovšem považovány za výrazné jazykové nedostatky. Přesto k ústnímu projevu nás všech neodmyslitelně patří. Autor textu bakalářskou práci využil k tomu, aby dokázal, že slovními vycpávkami a hezitačními zvuky nevyplňují svou řeč pouze obyčejní lidé, nicméně i ti, které řeč živí. Jelikož ani ústní projev profesionálních mluvčích není za každé okolnosti zcela souvislý, jsou i ti nejlepší řečníci občas nuceni využít k plynulejší řeči paradoxně jazykové nedostatky. Autor si pro potvrzení této teorie vybral prostředí mediální scény, kde zanalyzoval projevy redaktorů České televize a Českého rozhlasu.

Abstract

Speaking is an immensely complex area of human communication. Speakers whose speech is fluent, without hesitation, pauses and any other shortcomings, have been and are still admired most of all speakers. Most people are encouraged by the effects of fillers and performance additions. However, the two means that fill the language to be more coherent are, of course, considered to be significant language flaws. Still, the oral speech is inherent to us. The author of the bachelor thesis used it to prove that the fillers and performance additions are not spoken only by ordinary people, but also by those for who the language is living. Since neither oral speech by

professional speakers is completely coherent in any circumstances, even the best speakers are occasionally forced to use paradoxically language flaws for smoother speech. In order to confirm this theory, the author chose a media scene environment where he analyzed the speeches of Czech TV and Czech Radio editors.

Klíčová slova

Slovní vycpávka, hezitační zvuk, mluvený projev, redaktor, televizní pořad, rozhlasový pořad

Keywords

Filler, performance addition, editor, TV show, Radio show

Rozsah práce: 76 686 znaků s mezerami

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 19. 5. 2017 Jakub Švejkovský

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval paní Mgr. Lucii Jílkové, Ph.D. z Ústavu pro jazyk český za její rady ke slovním vycpávkám a hezitačním zvukům, kterých si nesmírně vážím.

Práce by nevznikla ani bez podpory mých nejbližších, konkrétně rodičů, sestry, švagra, babičky a přítelkyně.

Vděčný jsem i za poskytnutý tvůrčí azyl studovně Cafedu, Národní technické knihovně a Klementinu.

Institut komunikačních studií a žurnalistiky FSV UK
Teze BAKALÁŘSKÉ diplomové práce

TUTO ČÁST VYPLŇUJE STUDENT/KA:

Příjmení a jméno diplomantky/diplomanta: Švejkovský Jakub	**Razítko podatelny:**
Imatrikulační ročník diplomantky/diplomanta: 2014/2015	
E-mail diplomantky/diplomanta: jakub.svejk@gmail.com	
Studijní obor/forma studia: Žurnalistika (ZBC)	

Předpokládaný název práce v češtině:
Slovní vycpávky v mluvených projevech na české mediální scéně na příkladech redaktorů ČT a ČRo

Předpokládaný název práce v angličtině:
Verbal padding in spoken language on the Czech media scene exemplified by reporters of the Czech television and the Czech radio

Předpokládaný termín dokončení (semestr, akademický rok – vzor: *ZS 2012/2013*):
(diplomovou práci je možné odevzdat nejdříve po dvou semestrech od schválení tezí)
LS 2016/17

Základní charakteristika tématu a předpokládaný cíl práce (max. 1000 znaků)**:**
Bakalářská diplomová práce se bude věnovat fenoménu *slovních vycpávek* (nebo též fenoménu *slovní vaty* či *parazitních slov*). Autor bude tematiku analyzovat na příkladu mluvených projevů redaktorů České televize a Českého rozhlasu, tedy na takovém vzorku řečníků české mediální scény, u nichž by měl být mluvený projev nejkvalitnější. Autor chce poukázat na to, že redaktoři zmíněných médií, stejně jako běžná populace, si k plynulejším a suverénnějším mluveným projevům dopomáhají užíváním právě *slovních vycpávek*. V práci bude zároveň kladen důraz na takové pořady ČT a ČRo, v nichž jsou nuceni reportéři co nejvíce improvizovat a mluvit bez přípravy. Pro analýzu si autor vybral následující pořady: Události komentáře, 90´ ČT24, Interview ČT24 (všechny pořady z ČT24), Otázky Václava Moravce (z ČT1), Den v 60 minutách, Hlavní zprávy – rozhovory, komentáře (oba pořady z ČRo Plus), Hlavní zprávy – rozhovory a komentáře, Host Radiožurnálu (oba pořady z ČRo Radiožurnál).

Předpokládaná struktura práce (rozdělení do jednotlivých kapitol a podkapitol se stručnou charakteristikou jejich obsahu)**:**

1. Úvod
   Seznámení s tématem práce
2. Teoretická část
   a. Vymezení pojmu rétorika od historie po současnost s důrazem na pojem slovních vycpávek
   b. Vývoj slovních vycpávek, jejich nadužívání v současné době a poukázaní na nejtypičtější příklady
   c. Krátká historie sledovaných médií s důrazem na vybrané pořady
3. Praktická část
   a. Seznámení s metodou
   b. Výběr zkoumaného materiálu
   c. Analýza
   d. Výsledky
4. Závěr
   Shrnutí výsledků a zhodnocení přínosu práce

Vymezení zpracovávaného materiálu (např. konkrétní titul periodika a období jeho analýzy)**:**

Veřejně dostupné pořady veřejnoprávní televize ČT1, ČT24 a Českého rozhlasu Plus a Radiožurnál

Postup (technika) při zpracování materiálu:

Analýza slovních vycpávek v mluvených projevech reportérů pořadů televizních stanic ČT1 a ČT24 a reportérů Českého rozhlasu Plus a Radiožurnál

Základní literatura (nejméně 5 nejdůležitějších titulů k tématu a způsobu jeho zpracování; u všech titulů je nutné uvést stručnou anotaci na 2-5 řádků):

- AMIRIDZE, Nino; DAVIS, Boyd H. a MACLAGAN, Margaret. Fillers, Pauses and Placeholders. Amsterdam: John Benjamins Publishing Co., 2010. ISBN 978-90-272-0674-9.
  - Titul se zaobírá primárně problematikou slovních vycpávek ve spontánních mluvených projevech. Kniha se věnuje nejčastějším (i nonverbálním) typům slovní vaty.
- CLARK, Herbert H. a TREE, Jean E. Fox. Using uh and um in spontaneous speaking. Amsterdam: Elsevier, 2002. Vědecká studie.
  - Studie Stanfordovy univerzity se soustředí především na dvě konkrétní slovní vycpávky tvořené citoslovci. Ty používá drtivá většina anglofonní populace pro plynulejší mluvený projev.
- ČECHOVÁ, Marie, a kol. Čeština – řeč a jazyk. 3. vyd. Praha: SPN, 2011. ISBN 978- 80-7235-413-9.
  - Kniha podrobně popisuje zvukovou i grafickou stránku jazyka, věnuje se i tvoření slov, důležitým figurám a tropům. Druhá praktičtější část se pak zaobírá větou a vytvářením komunikace.
- ČECHOVÁ, Marie. Řeč o řeči. Praha: Academia, 2012. ISBN 978-80-200-2069-7.
  - Titul se soustřeďuje na četné a proměnlivé užívání řeči. Autorka v několika kapitolách zkoumá vývoj a původ řeči či se věnuje špatně užívanému jazyku.
- ČERNÝ, Jiří. Úvod do studia jazyka. 1. vydání. Olomouc: Rubico, 1998. ISBN 80-85839-24-5.
  - Jazyk a jazykověda. To jsou dvě hlavní složky, se kterými autor knihy na základní bázi seznamuje čtenáře. Titul slouží jako prvotní seznámení se s nejrůznějšími jevy, s nimiž se lze při studiu jazyka setkat.
- ČMEJRKOVÁ, Světla a kolektiv. Mluvená čeština: hledání funkčního rozpětí. Praha: Academia, 2011. ISBN 978-80-200-1970-7.
  - Skupina autorů se v knize soustřeďuje na všechny součásti, které dohromady vytváří mluvený projev. Titul rozebírá úlohu mluvení jako stěžejního segmentu lidské komunikace a zároveň zkoumá mluvenou češtinu v detailní analýze obsahující i neverbální prostředky či tvarosloví.
- ČMEJRKOVÁ, Světla a kolektiv. Styl mediálních dialogů. Praha: Academia, 2013. ISBN 978-80-200-2267-7.
  - Kolektiv autorů se v několika kapitolách dopodrobna věnuje dialogu v mediální sféře. V knize jsou dále uvedeny i styly mluvených projevů či jednotlivé typy dialogů a rozhovorů.
- HAGEGE, Claude. Člověk a řeč. Praha: Karolinum, 1998. ISBN 80-7184-331-8.
  - Autor se v knize snaží dopátrat původu samotné řeči, postupně přechází k jejímu významu a detailně se věnuje i konkrétním jazykovým složkám.
- HUBÍK, Stanislav. Filosofie o slovech o slovech médiích. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012. ISBN 978-80-244-3339-4.
  - Zevrubná analýza pokrývá spojitost mezi filozofií a jazykem. Starobylý původ písma a řeči autor propojuje se současnou mediální scénou a v ní přítomnými komunikačními trendy.
- MIKULÁŠTÍK, Milan. Komunikační dovednosti v praxi. 1. vyd. Praha: Grada, 2010. ISBN-10: 80-247-0650-4.

- Kniha se snaží popsat způsoby, jak teoretické znalosti o kvalitním projevu využit i v praxi. Řeč je charakterizovaná prostřednictvím jejích základních funkcí spolu s četnými formami komunikace. Titul se v dalších částech věnuje i veřejnému vystupování.

- MÜLLEROVÁ, Olga. Mluvený text a jeho syntaktická výstavba. Praha: Academia, 1994. ISBN 80-200-0489-0.
  - Autorka se v titulu zabývá výstavbou mluveného textu a věnuje se i interpretaci projevu. Na konkrétních případech určitých typů komunikace následně potvrzuje předešlou teoretickou část.

Diplomové práce k tématu (seznam bakalářských, magisterských a doktorských prací, které byly k tématu obhájeny na UK, případně dalších oborově blízkých fakultách či vysokých školách za posledních pět let)

- ŠULECOVÁ, Darina. K parazitickým slovům v české slovní zásobě. Č. Budějovice, 2015. Diplomová práce. JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH. Pedagogická fakulta.
- HASIČOVÁ, Dominika. Jazyková redundance v mluveném projevu. Funkční a nefunkční užívání zájmen, přísloví, spojovacích výrazů a částic. Brno, 2013. Bakalářská práce. Masarykova univerzita. Pedagogická fakulta.

Obsah

OBSAH **1**

ÚVOD **3**

1. MLUVENÝ PROJEV A JEHO CHARAKTERITIKA **4**

1.1. VNÍMÁNÍ VZTAHU MLUVENOSTI A PSANOSTI 4

1.2. POPIS ODLIŠNOSTÍ MLUVENÉHO A PSANÉHO JAZYKA 6

1.3. DIFERENCE PŘIPRAVENÉHO A NEPŘIPRAVENÉHO MLUVENÉHO PROJEVU 8

2. SLOVNÍ VYCPÁVKY, HEZITAČNÍ ZVUKY A VYCPÁVKOVÉ VĚTY **10**

2.1. DEFINOVÁNÍ POJMŮ SLOVNÍ VYCPÁVKA, HEZITAČNÍ ZVUK A VYCPÁVKOVÁ VĚTA 11

2.1.1. Jev slovních vycpávek 11

2.1.1.1. Vymezení slovních vycpávek komparací s kontaktovými výrazy, pleonasmy a módními slovy 12

2.1.1.1.1. Kontaktové výrazy 12

2.1.1.1.2. Pleonasmus 13

2.1.1.1.3. Módní slova 14

..... 14

2.1.1.2. Slovní vycpávka „jakoby“ 15

2.1.1.3. Slovní vycpávka „jako“ 16

2.1.1.4. Funkční rozptyl slova „tedy“ 16

2.1.1.5. Eliminace slovních vycpávek v psaném projevu 17

2.1.2. Jev hezitačních zvuků 17

2.1.3. Vycpávkové věty a fráze 18

2.2. FUNKČNÍ ROZPĚTÍ SLOVNÍCH VYCPÁVEK A HEZITAČNÍCH PAUZ 20

2.2.1. Teorie významu pauz v mluveném projevu s důrazem na hezitační pauzy .. 20

2.2.2. Slovní vycpávky a hezitační zvuky v rovině komunikační signalizace 21

2.2.3. Funkční rozdíl hezitačních zvuků „uh“ a „um“ užívaných anglickými mluvčími 22

2.2.4. Paradoxní nahrazování hezitačních zvuků slovními vycpávkami 22

2.3. PERCEPCE SLOVNÍCH VYCPÁVEK A HEZITAČNÍCH ZVUKŮ JAZYKOVOU KULTUROU 24

2.3.1. Vnímání slovních vycpávek českou veřejností 24

2.3.2. Další možné způsoby zpracování tématu na příkladu vnímání anglické slovní vycpávky like ... 25

3. ANALÝZA POŘADŮ ČT A ČRO ... 28

3.1. METODOLOGIE ... 28

3.2. PŘEDPOKLÁDANÝ VÝSLEDEK ANALÝZY ... 28

3.3. VYMEZENÍ POJMU REDAKTOR ... 29

3.4. ANALÝZA JEDNOTLIVÝCH POŘADŮ ČESKÉ TELEVIZE ... 31

3.4.1. Události ... 31

3.4.2. Otázky Václava Moravce ... 34

3.4.3. Živý přenos hokejového zápasu Bělorusko – Česko ... 37

3.5. ANALÝZA JEDNOTLIVÝCH POŘADŮ ČESKÉHO ROZHLASU ... 40

3.5.1. Host Lucie Výborné ... 40

3.5.1. Odpolední zprávy ... 42

ZÁVĚR ... 44

SUMMARY ... 45

POUŽITÁ LITERATURA ... 46

Úvod

*„Bydlím teď **jakoby** se ségrou, **jakoby** se ke mně nastěhovala, protože **jakoby** její přítel odjel **jakoby** pracovat do Anglie.“*[1] Málokdo patrně pochopí přesný obsah výše citované věty z prostého důvodu. Když lidé neví, jak v řeči navázat, často si k plynulosti mluveného projevu dopomáhají užitím slovní vycpávky. Slovo ***jakoby*** ve zmíněném souvětí právě tento lingvistický jev představuje.

Není to ale pouze slovo ***jakoby***, výrazů se stejnou funkcí zná čeština desítky. Výchozí tezí bakalářské práce byl předpoklad, že se ani profesionální mluvčí v rámci nepřipraveného mluveného projevu nedokáží tomuto nedostatku řeči vyhnout.

K potvrzení domněnky je ale zapotřebí jazykový úkaz nejprve na teoretické rovině zevrubně prozkoumat. K tomu dopomůže prvotní oddělení mluvené a psané formy jazyka, následné pojmenování stěžejních složek připraveného a nepřipraveného mluveného projevu a konečně vnímání fenoménu slovních vycpávek lingvisty a jazykovými odborníky.

Analýza mluvených projevů sledovaného vzorku redaktorů audiovizuálních médií, konkrétně České televize a Českého rozhlasu, mi ve druhé části bakalářské práce pomůže potvrdit, anebo naopak vyvrátit prvotní tezi týkající se propojenosti slovních vycpávek s mluveným projevem profesionálních mluvčích.

[1] Zdroj: LUBAS, Miloslav: *Češtinu zasáhla epidemie slova „jakoby“. Mění smysl vět, říká pedagog* [online]. iDNES.cz [2016]. Dostupné online na adrese: http://liberec.idnes.cz/pouzivani-slova-jakoby-v-ceskem-jazyce-d9c-/liberec-zpravy.aspx?c=A160118_154908_liberec-zpravy_tm.

1. Mluvený projev a jeho charakteristika

Verbální komunikace všech jazyků světa (až na několik výjimek) má dvě základní podoby – mluvenou a psanou formu. Jejich odlišnost zásadně utváří obraz komunikačního kódu. Kromě nejočividnějšího rozdílu v užívání hlasu a písma lze popsat další diference. Mluvené projevy v médiích jsou mnohdy stylizovány v takové podobě, že se výrazně blíží psané formě. Naopak některé ze psaných textů obsahují řadu spontánních, improvizovaných a kontaktových prvků, jež jsou typické pro mluvené neformální vyjadřování. Konvergenci či překrývání obou hlavních forem lidské komunikace výrazně urychlil nástup internetu.[2]

S novými technologiemi se ovšem nesmí zapomínat na **jazykovou kulturu**. Jazyková kultura se projevuje tím způsobem, že si dáváme záležet na stylizaci každé věty, aby představovala souměrný a přízvukový melodický útvar. Spisovný či gramaticky správný jazykový projev ještě nemusí být kultivovaný.[3] To ostatně potvrzují slova z knihy Viléma Mathesia, která ve svém článku použila Kamila Karhanová: „*V teorii jazykové kultury Pražské školy se kultivovanosti, resp. vytříbeností rozumí pojem nadřazený pojmu spisovnosti či jazykové správnosti.*“[4]

1.1. Vnímání vztahu mluvenosti a psanosti

Podle sémiotiků[5] se společnost bez psané kultury může obejít, bez mluveného vyjadřování ale nikoliv[6]. Toto tvrzení prokazuje i vývoj lidské komunikace, kdy se její první fáze odvíjela od orální kultury, která se k vynálezu písma teprve dopracovala. Díky písmu se mluvenost postupně dostala pod vliv psanosti.

---

[2] Zdroj: HOFFMANOVÁ, Jana a kolektiv. *Stylistika mluvené a psané češtiny*. 1. vyd. Praha: Academia, 2016, s. 21. ISBN 978-80-200-2566-1.

[3] Zdroj: HALLER, Jiří: *Jazyková norma a jazyková kultura* [online]. Praha: Naše řeč, [1941]. Dostupné online na adrese: http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=3622.

[4] Zdroj: KARHANOVÁ, Kamila. *„Nejde jen o formu, ale i o obsah“: Ideál dobrého řečníka v zrcadle průzkumu názorů české veřejnosti***.** [online]. Praha: Naše řeč, [2004]. Dostupné online na adrese: http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=7769#_ftnref1.

[5] **Sémiotika** představuje nauku o systémech znaků a symbolů zabývající se jejich funkcí**.** Zdroj: Slovník spisovného jazyka českého. Slovníkové heslo *Sémiotika* [online]. Slovník spisovného jazyka českého. Dostupné online na adrese: http://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?hledej=Hledat&heslo=s%C3%A9miotika&sti=EMPTY&where=hesla&hsubstr=no.

[6] Zdroj: ČMEJRKOVÁ, Světla; HOFFMANOVÁ, Jana. *Mluvená čeština: hledání funkčního rozpětí*. 1. vyd. Praha: Academia, 2011, s. 20. ISBN 978-80-200-1970-7.

Plynulý vývoj vztahu mluvenosti s psaností výrazně rozšířila gramotnost, která lidstvu dopomohla k přesnému a především trvalému záznamu myšlenek. Díky písmu už bylo možné zachytit historické události precizně a věrně a zároveň se snadněji vyvarovat fatálnímu zaměňování faktů, k čemuž častěji docházelo během mluveného přenosu. Psanost rovněž umožnila výrazně hlubší porovnávání jednotlivých názorů, případně k nim poskytla přístup s potřebným časovým odstupem. Gramotnost též posunula společnost na sociální, kulturní a také intelektuální rovině – vznik nových forem sociální organizace a státního uspořádání, rozvoj sebereflexe a individuality...

Už Platón v dialogu *Faidros* polemizoval nad přínosem psanosti. Starořecký učenec sice sám písmo užíval, kritizoval ho však za absenci vnitřního osvojování a za to, že odděluje paměť a znalosti od lidské mysli. Platón rovněž chválil rozvoj vědy s filozofií, což přičítal mluvené řeči, která podle něj výrazně dopomohla k rozvoji zmíněných disciplín. Učenec už ale nevnímal, že tato mluvená řeč je zcela zásadně ovlivněná právě písmem, které před tím kritizoval. Docházelo tak k zásadnímu paradoxu, jenž příkladně demonstruje míru, jakou už před více než dvěma tisíci lety byla psanost s mluveností provázána.[7]

Obě formy jazyka srovnávala i řada lingvistů z moderní doby. Podle švýcarského jazykovědce Ferdinanda de Saussure písmo existuje z jediného důvodu, a to aby zaznamenávalo řeč. Americký lingvista Edward Sapir vztah mluvenosti a psanosti popsal originální metaforou: *„Dokonce ti, kdo čtou a myslí, aniž užívají zvukové obrazy, jsou na nich závislí. Mají co činit s oběživem, penězi, s vizuálními symboly, které substituují zboží a služby základních sluchových symbolů.“*[8]

Americký jazykovědec Leonard Bloomfeld vnímal písmo pouze jako externí prostředek pro uchování některých rysů řečených (mluvených) projevů: *„Psaní není jazyk, ale pouhý způsob záznamu jazyka prostřednictvím vizuálních znaků.“*[9] Kanadský lingvista Mark Aronoff pak na spojitost mluveného s psaným projevem nahlížel následovně: *„Mluvený jazyk je ‚pravý jazyk‘, zatímco psaný jazyk je artefakt.“*[10]

[7] Zdroj: ČMEJRKOVÁ, Světla; HOFFMANOVÁ, Jana. *Mluvená čeština: hledání funkčního rozpětí*. 1. vyd. Praha: Academia, 2011, s. 23. ISBN 978-80-200-1970-7.
[8] Zdroj: Tamtéž, s. 26.
[9] Zdroj: Tamtéž, s. 27.
[10] Zdroj: Tamtéž, s. 27.

1.2. Popis odlišností mluveného a psaného jazyka

Přestože lze u obou modů jazyka konkrétně a přesně vymezit odlišné znaky, mluvenost spolu s psaností svou provázaností a koexistencí zásadně determinují různé formy komunikace – mediální, školní, reklamní či literární.

Rozdílnostem mezi mluveností a psaností se výrazně věnoval český lingvista Josef Vachek. Jazykovědec ve svých pracích vnímá rozdílné sociokulturní funkce obou modů. Za funkci mluvenosti považuje pohotovou, bezprostřední a dynamickou reakci na daný podnět. Podle Vachka je pro mluvený projev charakteristická i emocionální stránka. Psaná norma se vedle toho většinou na nenaléhavý podnět vyznačuje statickou reakcí.[11] Prostě sdělovacím stylem bez emocionálního zabarvení jsou pak ovšem na čtenáře a zároveň i autora psaného textu kladeny podstatně vyšší nároky.[12]

Co se týče samotného vnímání obsahu, musí psanost k recipientovi opět urazit komplikovanější cestu – autor textu je nejprve nucen prokázat odborné dovednosti, samotný příjemce sdělení také musí být při čtení pozornější v porovnání s vnímáním mluveného projevu. Často je dokonce nucen vynaložit úsilí, aby daný text získal, nestačí mu v tomto případě jen „pasivně“ poslouchat.

Prvků popisujících odlišnosti mluvené a psané formy lze jmenovat více. Při čtení psaného textu chybí přímý kontakt s jeho autorem, psaný text proto musí být strukturován natolik přehledně, aby čtenář byl schopen pochopit jeho primární sdělení. Psanost ovšem umožňuje si vše organizovaně připravit, rozvrhnout a následně formálně podat. Při psaní se lze věnovat složitějším a komplexnějším tématům oproti mluvenému projevu, který je v porovnání s řečí útržkovitější a fragmentárnější.[13]

Mluvený text se v porovnání s psaným projevem vyznačuje neuspořádaností, nepřipraveností a neformálností, pro mluvenou syntax jsou zároveň typické jednoduché lineární konstrukce. Orální projev rovněž výrazně svazuje nezvratné uplývání v čase.

Zásadní složkou je v tomto případě i spontánnost. To může vést u mluvenosti k nespisovným, neurčitým a implicitním projevům. Na druhou stranu nabízí spontánnost velký potenciál pro dynamiku, kterou psaný text nikdy nezíská, a proto zůstává, jak padlo při zmínce prací Josefa Vachka, zcela statický.

---

[11] Zdroj: HOFFMANOVÁ, Jana a kolektiv. *Stylistika mluvené a psané češtiny*. 1. vyd. Praha: Academia, 2016, s. 36. ISBN 978-80-200-2566-1.
[12] Zdroj: ČMEJRKOVÁ, Světla; HOFFMANOVÁ, Jana. *Mluvená čeština: hledání funkčního rozpětí*. 1. vyd. Praha: Academia, 2011, s. 32. ISBN 978-80-200-1970-7.
[13] Zdroj: ČMEJRKOVÁ, Světla; HOFFMANOVÁ, Jana. *Mluvená čeština: hledání funkčního rozpětí*. 1. vyd. Praha: Academia, 2011, s. 35. ISBN 978-80-200-1970-7.

Psaná forma se vyznačuje racionálností a logičností, ale i abstraktností a analytičností. To jsou důvody, proč má výsadní postavení v odborné či institucionální komunikaci.[14] Zároveň u psanosti oproti mluvě převažují explicitnější a určitější výrazy, jež jsou propojeny složitějšími syntaktickými konstrukcemi. Psanost je zároveň více retrospektivně zaměřená, autoři psaných textů díky tomu mohou více a komplexněji porovnávat spoustu dřívějších údajů s těmi současnými. K dělení jednotlivých vět využívá psanost interpunkci.

Oproti tomu je pro mluvenost typická subjektivnost, již zmíněná emotivnost a konkrétnost. Mluvčí většinou své projevy vedou prospektivně. Ohraničování mluveného projevu není tak striktní a jasně dané jako v případě psanosti, u mluvenosti se dané fragmenty rozdělují prostřednictvím **parajazykových prostředků** – intonace, dynamika či tempo řeči. Součástí orálního projevu jsou také **mimojazykové** neboli **neverbální nástroje**[15] – gesto, výrazný nádech, pohled, úsměv, pohyby, postoj nebo proxemika.[16]

V mluvené řeči lze často nalézt jazykové konstrukce, které by autor v psaném projevu nepoužil nebo by si je po sobě minimálně přečetl a dodatečně vyškrtal. Mluvčí si k plynulosti mluvených projevů dopomáhají nadužíváním osobních či ukazovacích zájmen, opakováním slov, odbočováním a zároveň jevy zvanými **slovní vycpávky** a **hezitační zvuky**.

Poslední rozdíly obou modů jazyka se týkají (ne)spisovnosti. Na přípravu psaného textu je mnohem více času, je proto dbán vysoký důraz na spisovnost, v případě českého jazyka na spisovnou češtinu. Tu charakterizuje reprezentativnost, jíž se užívá pro úřední a oficiální účely, na korektní a spisovnou formu by se mělo dbát i v médiích, především ve veřejnoprávních. Mluvený projev pak často sklouzává k nespisovné formě, která je způsobena opět faktorem spontánnosti. Psanost tak kvůli své statičnosti může „komunikovat“ pouze formou monologu, na rozdíl od mluvenosti, pro níž je typický dialog. Ten mezi sebou obvykle vedou dva komunikační partneři či mluvčí s adresátem.[17]

---

[14] Zdroj: HOFFMANOVÁ, Jana a kolektiv. *Stylistika mluvené a psané češtiny*. 1. vyd. Praha: Academia, 2016, s. 36. ISBN 978-80-200-2566-1.
[15] Zdroj: HOFFMANOVÁ, Jana a kolektiv. *Stylistika mluvené a psané češtiny*. 1. vyd. Praha: Academia, 2016, s. 228. ISBN 978-80-200-2566-1.
[16] **Proxemika** je vyjádření vztahu mezi lidmi prostřednictvím vzdálenosti. Zdroj: MINÁŘOVÁ, Eva: Slovníkové heslo *Slovotvorný faktor* [online]. czechEncy. Dostupné online na adrese: https://www.czechency.org/slovnik/STYLOTVORN%C3%9D%20FAKTOR#proxemika.
[17] Zdroj: ČMEJRKOVÁ, Světla; HOFFMANOVÁ, Jana. *Mluvená čeština: hledání funkčního rozpětí*. 1. vyd. Praha: Academia, 2011, s. 35. ISBN 978-80-200-1970-7.

Jak už padla zmínka, obě formy jazyka se v mnoha složkách překrývají. To lze demonstrovat kupříkladu na soukromém dopisu. Tento formát, ačkoliv se primárně vyznačuje psaností, v sobě skrývá i výrazné prvky mluvenosti. V soukromém dopisu se často rychle mění témata, text proto nemusí působit organizovaně a uspořádaně. Dopisy jsou psány spontánně, což vede k množství škrtů, oprav a reformulací. Převládá v nich zároveň výrazná míra emotivnosti a osobního ladění, což jsou prvky rovněž typické pro mluvený projev.[18] Elementární znaky jak mluvenosti, tak psanosti, jsou též očividné u SMS zpráv, e-mailů, či chatové komunikace na sociálních sítích. Mluvenost a psanost spolu nicméně „kooperují“ například i v institucionální komunikaci – institucionalizovaný dialog je podmíněn napětím mezi psaným a mluveným projevem: *„Jednání instituce vychází z větší části z psaných textů, je vázáno na písemné formulace a obraty, klient ale zůstává u každodenního mluveného vyjadřování.“*[19]

1.3. Diference připraveného a nepřipraveného mluveného projevu

Mluvený projev je možné díky typologii komunikačních situací dělit podle řady různých znaků či zaměření. V této kapitole se ovšem budu soustředit na vymezení rozdílů mezi **připraveným** a **nepřipraveným mluveným projevem**.

V každodenní komunikaci převažují nepřipravené diskurzy. Soukromá komunikace je často charakterizovaná **spontánností** s přirozeným kontaktem mluvčích. Zároveň je zásadní i nepřipravenost, improvizovanost a výrazný vliv komunikační situace.[20]

Nepřipravené komunikáty nicméně nejsou založené na tak spontánní bázi, jak se na první pohled může zdát. Řada sociologů totiž tvrdí, že právě každodenní komunikace se skládá z řady prožitých scénářů a vzorců, které akorát mluvčí používají s malými obměnami: *„Scénáře, rámce, plány, mentální modely máme už ‚připraveny‘ v našem ‚zásobníku‘ znalostí a zkušeností, v naší předpokladové bázi. A pokud se dostaneme znovu do stejné nebo obdobné situace, pouze je aktivujeme a aplikujeme.“* Takovou teorii svými výzkumy podpořilo několik světových sociologů – Američan Harold Garfinkel pracoval s pojmem interpretačních šablon, jeho krajan Harvey Sacks zase

[18] Zdroj: HOFFMANOVÁ, Jana a kolektiv. *Stylistika mluvené a psané češtiny*. 1. vyd. Praha: Academia, 2016, s. 81. ISBN 978-80-200-2566-1.
[19] Zdroj: HOFFMANOVÁ, Jana a kolektiv. *Stylistika mluvené a psané češtiny*. 1. vyd. Praha: Academia, 2016, s. 148. ISBN 978-80-200-2566-1.
[20] Zdroj: ČMEJRKOVÁ, Světla; HOFFMANOVÁ, Jana. *Mluvená čeština: hledání funkčního rozpětí*. 1. vyd. Praha: Academia, 2011, s. 67. ISBN 978-80-200-1970-7.

prosazoval názor, že ustálené a rutinní rozhovory jsou založeny na sekvenčních vzorcích. Rakouský sociolog Thomas Luckmann pak prosazoval teorii komunikačních žánrů tvořenou předstrukturovanými průběhy jednání s určitým stupněm závažnosti.[21]

Připravený a nepřipravený mluvený projev lze ukázat na příkladech mediální scény. Bohemisté postupem času zaznamenávají tendenci jazykového uvolnění právě v českých mediích, kdy sledují ochabování autoritativnosti, formálnosti a oficiálnosti mediálního vyjadřování. Naopak si všímají tíhnutí k neformálnosti, neoficiálnosti a spontánnosti[22]: *„Od 50. let 20. století se v mediích rozšířilo spektrum komunikačních situací, v nichž se uplatňuje spisovný jazyk. Zvýšil se počet žánrů, polopřipravených a nepřipravených projevů, čímž došlo ke konverzacionalizaci mediálního diskurzu.“*[23]

Ve sféře mluvené komunikace se nabízí ilustrativní srovnání obou forem ústního projevu – porovnání hosta odpovídajícího na otázky v televizním studiu a řečníka, jenž má projev před velkým počtem lidí. Host, který jde do televize, patrně rámcově čeká, na co se jej bude redaktor v následujícím pořadu ptát. Přestože je host pravděpodobně odborníkem v oblasti, o které se bude v rozhovoru mluvit, bude jeho projev připravený jen částečně. Jelikož bude host nucen u mnoha odpovědí improvizovat, v jeho projevu převládne míra spontánnosti. Projev z tribuny k davu lidí už obnáší větší míru formálnosti, jedná se o eticky závaznější a historicky významnější situaci. Řečník, který takový monologický projev před stovkami lidí přednese, k řečnickému pultu půjde s již konkrétní představou, co a jak chce sdělit.[24] Jedním ze zásadních faktorů, které ovlivňují **(ne)připravenost** mluveného projevu, je tudíž povaha, charakter a významnost publika.

V televizním prostředí se klade důraz na autenticitu, aby projev nepůsobil strojeně a uměle. Hosté tak musí často reagovat bezprostředně, převažují tudíž **polopřipravené** nebo **nepřipravené projevy**. Třetí formou je **projev připravený**, který je typický především pro zpravodajství.

Dva aktéři v mediálním prostředí – host s redaktorem – jsou ideálním příkladem další demonstrace rozdílnosti spontánní a připravené mluvenosti. Host ztělesňuje nepřipravený mluvený projev, pro nějž je typická situačnost, bezprostřednost,

---

[21] Zdroj: HOFFMANOVÁ, Jana a kolektiv. *Stylistika mluvené a psané češtiny*. 1. vyd. Praha: Academia, 2016, s. 45. ISBN 978-80-200-2566-1.
[22] Zdroj: ČMEJRKOVÁ, Světla; HOFFMANOVÁ, Jana. *Mluvená čeština: hledání funkčního rozpětí*. 1. vyd. Praha: Academia, 2011, s. 283. ISBN 978-80-200-1970-7.
[23] Zdroj: ČMEJRKOVÁ, Světla a kolektiv. *Styl mediálních dialogů*. 1. vyd. Praha: Academia, 2013, s. 277. ISBN 978-80-200-2267-7.
[24] Zdroj: Tamtéž, s. 26.

útržkovitost a v porovnání s projevem moderátora i neorganizovanost. Redaktor se řídí připravenými otázkami, rozhovor je pro něj profesním stereotypem. V promyšleném a zredigovaném projevu redaktora se však objevují při kontaktu s hostem prvky uvolněnosti, neformálnosti a přirozenosti.[25]

Přítomnost druhého mluvčího (druhých mluvčích) či dialogického partnera (dialogických partnerů) navíc projev prvního mluvčího ovlivňuje a dotváří jej. Spontánnost mluveného projevu mnohdy limituje i časový tlak. Mluvčí tudíž nemá dostatek prostoru, aby naplánoval průběh svého projevu. Nemůže se vrátit zpět, aby urovnal výpověď, doplnil ji anebo ji zbavil nepřesností, přeřeknutí, redundantních prvků, vycpávkových slov, hezitačních zvuků, přemíry ukazovacích zájmen, pauz, nechtěných tvarů, vyšinutí z vazby, apod. Častým jevem u nepřipravených projevů je též apoziopeze neboli neukončená výpověď. Spontánnost a emotivnost projevu se v českém prostředí odráží na užívání nespisovné češtiny.[26]

2. Slovní vycpávky, hezitační zvuky a vycpávkové věty

Podle slovenského jazykovědce profesora Jozefa Mistríka je slovní zásoba každodenní komunikace chudší než v jiných sférách. Častým úkazem je převaha nepřesného a přibližného vyjadřování, tedy slov s velkým rozsahem a malým obsahem.[27] Pro běžné dorozumívání českých mluvčích je typická i značná **nejistota projevu**, s níž se pojí nadužívání slov a výrazů sémanticky vyprázdněných – **slovních vycpávek**, **hezitačních zvuků** a **vycpávkových vět**: *„K běžnému dorozumívání českých mluvčích patří také značná neurčitost a její univerzální výrazové exponenty, které jsou v mluveném projevu hustě rozloženy po celé ‚ploše' textu. Z nepřipravených mluvených projevů dobře známe různé vycpávky – nadbytečné výplňkové výrazy, kterými si tápající mluvčí pomáhají při formulačních obtížích. Projevem formulačního tápání jsou i hezitační zvuky. Zvláštností nejsou ani celé řetězce, shluky neurčitých a významově vyprázdněných výrazů."*[28]

[25] Zdroj: ČMEJRKOVÁ, Světla a kolektiv. *Styl mediálních dialogů*. 1. vyd. Praha: Academia, 2013, s. 115. ISBN 978-80-200-2267-7.
[26] Zdroj: HOFFMANOVÁ, Jana a kolektiv. *Stylistika mluvené a psané češtiny*. 1. vyd. Praha: Academia, 2016, s. 50. ISBN 978-80-200-2566-1.
[27] Zdroj: Tamtéž, s. 49.
[28] Zdroj: Tamtéž, s. 50.

2.1. Definování pojmů slovní vycpávka, hezitační zvuk a vycpávková věta

2.1.1. Jev slovních vycpávek

Jedním z nejčastějších znaků mluvených projevů, především těch nepřipravených, je jev **slovních vycpávek**. Pojem představuje taková slovo či sousloví, které význam dané věty dále nijak nerozšiřuje – sdělení lze při vypuštění takového výrazu pochopit. Mluvčí pouze nadbytečnými slovy bez významu získává více času na promyšlení si další řeči. Výraznými faktory k užívání tohoto jevu může být nervozita či omezená slovní zásoba, v průběhu bakalářské práce bude poukázáno i na jiné možné důvody. Charakteristickým znakem tohoto jevu u většiny mluvčích je nevědomé užívání.

Každý člověk svůj nepřipravený projev vyplňuje pro něj specifickým vycpávkovým slovem, v češtině jsou nejběžněji užívané výrazy – *jakoby, vlastně, ostatně, čili, jakože, nicméně, každopádně, fakt, dost, de facto, tak nějak, no...* Podle *Frekvenčního slovníku mluvené češtiny* z roku 2007 byla slova – *tak, takovej, ňákej, třeba, asi, prostě* – v padesátce nejužívanějších českých slov. Výraz *teda* byla na 14. místě a slovo *jako* dokonce na 10. příčce.[29] Jev slovních vycpávek je označován spoustou dalších výrazů, jakými jsou **slovní vata**, **slovní plevel (plevelné slovo)**, **slovní výplň**, **slovní berlička**, **parazitní slovo**, **výstelkové slovo** anebo **konverzační vsuvka**

Slovní vata je naprosto běžnou součástí mluvy, u některých řečníků je navíc natolik neodmyslitelným prvkem jejich projevu, že svou řeč daným výrazem často vycpávají už zcela podvědomě. Ve veřejném mluveném projevu se nicméně tato prázdná slovní výplň považuje za nedostatek. Když se slovní plevel v mluvě řečníka vyskytuje v nepřiměřeně frekventované míře, může zastínit obsah samotného sdělení. Při vyjmutí slovních berliček se význam věty nezmění, jejich eliminací se text naopak mnohdy zpřesní – slovní výplň často ubírá na důrazu daného sdělení.

Některé ze slovních vycpávek se navíc kromě různých funkcí mohou vyznačovat i regionální příznakovostí: *„**Teda** se objevuje především v Čechách, zcela univerzální je však frekventované **jako** (v různých pozicích) – ‚To se ti **jako** nelíbím, jo?; Co ti mám říct **jako**?‘“*[30]

---

[29] Zdroj: HOFFMANOVÁ, Jana a kolektiv. *Stylistika mluvené a psané češtiny*. 1. vyd. Praha: Academia, 2016, s. 51. ISBN 978-80-200-2566-1.

[30] Zdroj: ČMEJRKOVÁ, Světla; HOFFMANOVÁ, Jana. *Mluvená čeština: hledání funkčního rozpětí*. 1. vyd. Praha: Academia, 2011, s. 405. ISBN 978-80-200-1970-7.

Za formu slovních vycpávek lze také považovat **redundanci** neboli **opakování** totožných **slov**. Mluvčí pro získání více času stejný výraz nebo sousloví zopakují během promluvy několikrát, přestože redundance výpověď nijak dále nerozvíjí: *„už to už t- už to už to viděl.“*[31]

2.1.1.1. Vymezení slovních vycpávek komparací s **kontaktovými výrazy, pleonasmy a módními slovy**

K adekvátnímu a ještě přesnějšímu vymezení termínu slovních vycpávek může posloužit i porovnaní s dalšími lingvistickými pojmy, a sice s **kontaktovými výrazy**, **pleonasmy** a **módními slovy**.

2.1.1.1.1. Kontaktové výrazy

U **kontakových výrazů**, lze jejich primární funkci odvodit už z názvu – hlavním cílem je kontakt. Na rozdíl od slov vycpávkových, jimiž mluvčí především vyplňují svou řeč a získávají čas pro své promluvy, už kontaktová slova v mnohem větší míře (nebo lépe řečeno ve vůbec nějaké míře) nesou obsah: „*Poslyš; Rozumíš?; Počkejte*[32]*; Koukni; Podívej; Viď; Vidíš?; Víš?*[33]. Na rozdíl od slovních berliček převažuje i emotivní zabarvenost až expresivita: „*Ty vado; Čus bus; Jasná páčka; Týjo; Wow*[34]*; Nekecej*[35]*.“*

*Dochází dokonce k posunu k neutrální rovině jazyka u některých vulgárních a hrubých slov: „Jako příklad se nabízí výraz **vole**, z něhož se stala vycpávková částice, podobně i moravské **kurňa**“*[36] – sousloví ***ty vole*** je na pomezí kontaktového výrazu a slovní vycpávky, jeho původní funkce kontaktu byla tolik nadužívána a do mluveného projevu českých mluvčích se vžila natolik, že ji lze považovat za slovní vycpávku: *„O sémantické vyprázdněnosti oslovení **ty vole**, z něhož se už dávno stala mechanicky*

---

[31] Zdroj: ČMEJRKOVÁ, Světla a kolektiv. *Styl mediálních dialogů*. 1. vyd. Praha: Academia, 2013, s. 24. ISBN 978-80-200-2267-7.
[32] Zdroj: ČMEJRKOVÁ, Světla a kolektiv. *Styl mediálních dialogů*. 1. vyd. Praha: Academia, 2013, s. 114. ISBN 978-80-200-2267-7.
[33] Zdroj: HOFFMANOVÁ, Jana a kolektiv. *Stylistika mluvené a psané češtiny*. 1. vyd. Praha: Academia, 2016, s. 63-64. ISBN 978-80-200-2566-1.
[34] Zdroj: Tamtéž, s. 453.
[35] Zdroj: ČMEJRKOVÁ, Světla; HOFFMANOVÁ, Jana. *Mluvená čeština: hledání funkčního rozpětí*. 1. vyd. Praha: Academia, 2011, s. 333. ISBN 978-80-200-1970-7.
[36] Zdroj a Zdroj: HOFFMANOVÁ, Jana a kolektiv. *Stylistika mluvené a psané češtiny*. 1. vyd. Praha: Academia, 2016, s. 49. ISBN 978-80-200-2566-1.

*užívaná kontaktová částice či vycpávka (oslovují se tak vzájemně i chlapci s dívkami), svědčí spojení typu – **ty vole**, ty seš ale vůl.“*[37]

Kontaktové výrazy se uplatňují především v neformálním soukromém dialogu. V tomto stylu mluveného projevu slouží v první řadě k familiárnímu kontaktu. To je další rozdíl se slovním plevelem – ten mluvčí mnohdy používají i během veřejných projevů.

Kontaktové výrazy ovšem nejsou omezeny pouze v rámci lexikálních jevů, mnohdy se zmiňuje i forma, jakou jsou kontaktové výrazy řečeny – oslovení, tykání, vykání, imperativ (neboli rozkazovací způsob) – styl podání navíc kontaktových výrazů slouží i k udržení pozornosti. Dalším jejich důležitým fragmentem je též nonverbální rovina – mezi takové formy kontaktových prostředků se řadí například pozdrav, odkašlání, pokývnutí hlavou, apod.

Přes rozdílné prvky kontaktových výrazů se slovními vycpávkami lze nalézt i řadu společných znaků, což podtrhuje koexistence obou jevů: *„No počkej; Fakt jo; No víš co*[38]*; Hele, jo; Že ano; Že ne*, *no; Hele viď, tyjo*[39]*.*

2.1.1.1.2. Pleonasmus

Na obdobném principu jako slovní vycpávky je založen i další lingvistický jev s názvem **pleonasmus**. Tento stylistický útvar představuje formulování daného sdělení přebytečným počtem slov, výrazů stejných a souznačných významů[40]. Stejně jako u slovních vycpávek lze výpověď při vynechání **pleonastického výrazu**, jenž může být tvořen substantivy a adjektivy, pochopit: *„Premiér **vlády; vzájemná** provázanost**; první** premiéra.“*

Hlavní rozdíl s plevelnými výrazy ovšem tkví v tom, že daná pleonastická slova už nesou obsah. Oproti slovním berličkám kromě toho nemusí působit tak rušivým dojmem. Někdo by kromě toho na pleonastické výrazy mohl pohlížet jako na projev bohaté slovní zásoby. Přesto je pleonasmus častějším prvkem v psaném projevu,

---

[37] Zdroj: ČMEJRKOVÁ, Světla; HOFFMANOVÁ, Jana. *Mluvená čeština: hledání funkčního rozpětí*. 1. vyd. Praha: Academia, 2011, s. 369. ISBN 978-80-200-1970-7.
[38] Zdroj: HOFFMANOVÁ, Jana a kolektiv. *Stylistika mluvené a psané češtiny*. 1. vyd. Praha: Academia, 2016, s. 335. ISBN 978-80-200-2566-1.
[39] Zdroj: ČMEJRKOVÁ, Světla; HOFFMANOVÁ, Jana. *Mluvená čeština: hledání funkčního rozpětí*. 1. vyd. Praha: Academia, 2011, s. 134. ISBN 978-80-200-1970-7.
[40] Zdroj: Slovníkové heslo *Pleonasmus* [online]. Slovník spisovného jazyka českého. Dostupné online na adrese: http://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?hledej=Hledat&heslo=pleonasmus&sti=EMPTY&where=hesla&hsubstr=no.

konkrétně častým básnickým prostředkem. Poetičtí autoři jej zcela vědomě používají, což je další rozdíl při vymezení se slovními vycpávkami. Pravděpodobně nejznámější pleonasmus české literatury užil Karel Hynek Mácha v *Máji*: *„Po modrém blankytu bělavé páry hynou.“*

2.1.1.1.3. Módní slova

Nové skutečnosti, události a fenomény není jazyk mnohdy schopen pojmenovat již existujícími výrazy. To je důvodem nepřetržitého vzniku zcela nových pojmů a pojmenování, jež nazýváme **módními slovy** a **neologismy** (neboli **novotvary**). V tom ostatně tkví elementární rozdíl se slovními vycpávkami – módní slova a neologismy něco konkrétního pojmenovávají, slovní berličky obsah nenesou.

Společným znakem obou lexikálních jevů je naopak časem vyhraněná popularita. Módní slova stejně jako slovní vata jsou během určité doby nadužívána. V projevech mluvčích se vyskytují s častokrát natolik vysokou frekvencí, až se stávají „mechanicky papouškovanými“ výrazy.[41] Významnou vlastností módních slov na rozdíl od slovního plevele je nenadálý vzestup, rozšíření mezi uživateli a postupný zánik.[42]

Módní slova a neologismy v českém jazyce jsou na rozdíl od plevelných výrazů ve většině případů odvozeny od anglicismů. Pojmy původem z angličtiny čeština přejímá beze změny či s menšími úpravami, což dokládají příklady z posledních let: *„Lajkovat (od slova like = mít rád, líbit se); fake news (nepravdivé zprávy).“*

Definici módních slov, přestože to nejsou slova, vyhovují díky svému globálnímu vlivu a za posledních několik let rovněž rapidnímu nárůstu v oblíbenosti i „smajlíci“ (anglicky emoji). V době sociálních sítí jsou významným komunikačním prvkem v takové míře, že v roce 2015 slovutný anglický slovník *Oxford Dictionaries* vyhlásil poprvé v historii „slovem“ roku piktogram[43] s názvem *Face with Tears of Joy* neboli *Tvář se slzami radosti*.

[41] Zdroj: ČMEJRKOVÁ, Světla; HOFFMANOVÁ, Jana. *Mluvená čeština: hledání funkčního rozpětí*. 1. vyd. Praha: Academia, 2011, s. 329. ISBN 978-80-200-1970-7.
[42] Zdroj: *CÍSLEROVÁ, Jana. Módní slova v současné češtině. Lexikálně-pragmatická analýza. Olomouc, 2013. bakalářská práce (Bc.). UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI. Filozofická fakulta.*
[43] Zdroj: *Oxford Dictionaries Word of the Year 2015 is…* [online]. Oxford Dictionaries [2015]. Dostupné online na adrese: http://blog.oxforddictionaries.com/2015/11/word-of-the-year-2015-emoji/.

2.1.1.2. Slovní vycpávka *„jakoby“*

Nejzřetelnějším fenoménem českého jazyka v oblasti slovních vycpávek za posledních několik let[44] je výrazné nadužívání slova ***jakoby***. Výskyt tohoto výrazu v češtině – nutno poznamenat, že v drtivé míře navíc špatně užívaného – lze přirovnat k výraznému výskytu spojení ***ty vole***: *„Slovo **jakoby** zaplevelilo v současné době komunikaci mezi lidmi tak vysokou měrou, že se s ním může měřit pouze popularita proslulého **ty vole** v sedmdesátých a osmdesátých letech minulého století.“*[45] Sousloví ***ty vole*** nicméně obsahu vyjádření spíše dodávalo ostrost a činilo jej výraznějším, slovo ***jakoby*** naopak mění primární význam vět.

Výraz ***jakoby*** se dříve nevyužíval v tak hojné míře, bylo jej nicméně možné slyšet v jeho korektní podobě se správným významem. V případech, kdy jde o vyjádření určité dávky nejistoty, nejasnosti, přirovnání nebo předstírání, se píše dohromady ve formě ***jakoby*** –„*Kostel se **jakoby** ztrácel v mlze.“* – věta říká, že se kostel v té mlze neztrácel úplně, byť tak trochu ano.[46]

Pokud je v konstrukci ***by*** součástí tvaru podmiňovacího způsobu slovesa, píše se taková varianta odděleně ve formě ***jako by*** – *„Ačkoliv je všechno vybavení nové, většinou vyráběné na zakázku, vypadá to, **jako by** ho vybírala sama původní majitelka zámku hraběnka Marie Brigita de Canal.“*[47] – věta říká, že ačkoliv je vybavení zámku nové, rozdíl oproti původnímu je nepatrný, téměř žádný, skoro jako kdyby jej vybírala sama bývalá majitelka.

Na problematiku posouvání smyslu slova ***jakoby*** poukazovala i v knize *Styl mediálních dialogů* jazykovědkyně Světla Čmejrková: *„Prokládání řeči výrazem **jakoby** je dnes rozšířené a je patrné, jak se jeho význam stírá a slovo se stává pouze výplňkou.“*[48]

Podle Václava Lábuse (z katedry češtiny na Technické univerzitě Liberec) je nesprávně užívané slovo ***jakoby*** slyšet v češtině hlavně při ústních nepřipravených

---

[44] Aktuální k 13. dubnu roku 2017.

[45] Zdroj: LUBAS, Miloslav: *Češtinu zasáhla epidemie slova „jakoby“. Mění smysl vět, říká pedagog* [online]. iDNES.cz [2016]. Dostupné online na adrese: http://liberec.idnes.cz/pouzivani-slova-jakoby-v-ceskem-jazyce-d9c-/liberec-zpravy.aspx?c=A160118_154908_liberec-zpravy_tm.

[46] Zdroj: OLIVA, Karel: *Čeština s Olivou: Jakoby slovo roku* [online]. Novinky.cz [2016]. Dostupné online na adrese: https://www.novinky.cz/veda-skoly/427985-cestina-s-olivou-jakoby-slovo-roku.html.

[47] Zdroj: MAHEL, Luděk: *Zámek v Dukovanech zahájil novou éru, otevře expozici o bydlení* [online]. Trebicsky.denik.cz [2017]. Dostupné online na adrese: http://trebicsky.denik.cz/zpravy_region/zamek-v-dukovanech-zahajil-novou-eru-otevre-expozici-o-bydleni-20170427.html.

[48] Zdroj: ČMEJRKOVÁ, Světla a kolektiv. *Styl mediálních dialogů*. 1. vyd. Praha: Academia, 2013, s. 255. ISBN 978-80-200-2267-7.

projevech už od roku 2008. Podle lingvisty se nejedná pouze o odraz nedostatečné slovní zásoby, ale i dnešní doby – ***jakoby*** je berlička, kterou lidé používají při strachu převzít odpovědnost za své výroky. *„On je **jakoby** hlupák“* nezajiskří zdaleka tak jako prosté *„On je hlupák.“*[49]

2.1.1.3. Slovní vycpávka *„jako“*

Slovo ***jako*** možná nevyčnívá tolik co fenomén ***jakoby***, v češtině je ale rozhodně také velice nápadným prvkem. Oproti zmíněnému ***jakoby*** se slovu ***jako*** přičítá větší polyfunkčnost: *„Ve spontánním mluveném projevu uvozuje různé doplňující informace, vysvětlení, upřesnění, opravy, parafráze; vyskytuje se při zavádění nových témat a předmětů do textu; ale hlavně vyjadřuje váhání, formulační hledání mluvčího, funguje jako univerzální vycpávka, hezitační prvek, nebo jako významově vyprázdněný koncový ‚přívěsek‘.“*

U slova ***jako*** se ale často naráz vyskytne několik funkcí, které je pak těžké specifikovat: *„Do tý Loužný si šla přes takový **jako** travnatý, ani to nebyly louky, já nevim **jako**, co to bylo; udělali jí ty vopichy a **jako** má to lepší, aspoň dá ruku dozadu **jako**. “*[50]

Vedle slov ***jakoby*** a ***jako*** je v češtině ještě výrazně nadužíván podobný výraz ***jakože***.

2.1.1.4. Funkční rozptyl slova *„tedy“*

Funkčně značně flexibilní je i slovo ***tedy*** nebo jeho variace ***teda***. Četnými možnostmi využití tohoto výrazu se zabývala Ivana Kolářová ve svém článku[51] už v roce 1998. Autorka pro slovo ***tedy/teda*** zmínila dohromady deset různých funkcí. Slovo ***tedy*** může navazovat na předchozí událost – synonymem pro toto využití může být fráze: *„z toho vyplývá“*. Nebo poukazuje na vztah mezi větami, který je buď ve formě důvod-důsledek – synonyma a nahrazující fráze: *„takže; na základě toho, co bylo řečeno“* – či v podobě podmínka-důsledek –nahrazující fráze: *„když je tomu tak.“*

---

[49] Zdroj: LUBAS, Miloslav: *Češtinu zasáhla epidemie slova „jakoby“. Mění smysl vět, říká pedagog* [online]. iDNES.cz [2016]. Dostupné online na adrese: http://liberec.idnes.cz/pouzivani-slova-jakoby-v-ceskem-jazyce-d9c-/liberec-zpravy.aspx?c=A160118_154908_liberec-zpravy_tm.

[50] Zdroj: HOFFMANOVÁ, Jana a kolektiv. *Stylistika mluvené a psané češtiny*. 1. vyd. Praha: Academia, 2016, s. 50-51. ISBN 978-80-200-2566-1.

[51] Zdroj: KOLÁŘOVÁ, Ivana: *Významy a funkce slova tedy (teda) v souvislých projevech* [online]. Naše řeč: Praha [1998]. Dostupné online na adrese: http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=7439.

Slovo ***tedy/teda*** může fungovat jako odkazovací nebo spojovací prostředek, zdůrazňovací aspekt nebo jako signalizace souhlasu či nesouhlasu. Autorka zároveň nevylučuje ani výplňkovou funkci slova tedy/teda, kterou v mnoha projevech i má. *„Současně je odváděna pozornost posluchače od obsahu sdělení. Zejména při takovém způsobu užití bývá toto slovo pociťováno jako nadbytečné."*

2.1.1.5. Eliminace slovních vycpávek v psaném projevu

Vycpávková slova se mohou vyskytnout i v psané formě textu. Psaný projev má ale oproti mluvě tu obrovskou výhodu, že je lze dodatečně vyškrtat – krásný příklad se naskytl při kompletování knihy s názvem *Krásný ztráty* inspirovanou stejnojmenným televizním pořadem na bázi rozhovorů, který uváděl zpěvák Michal Prokop.

V jednom z dílů vystoupila spisovatelka Tereza Boučková a zpěvačka Lucie Bílá. Přestože obě ženy slovní vycpávky v pořadu používaly, do knihy se jednoduše nepřevedly: *Tereza Boučková – v pořadu: „mimochodem jsem mu **teda** hrozně podobná i vizáží (...) po všech možnejch peripetiích toho vztahu, který **teda** byly složitý"* → následně přepsáno v knize*: „mimochodem jsem mu hrozně podobná i vizáží (...) po všech možných peripetiích našeho vztahu, které byly složité". Lucie Bílá – v pořadu: „přišel **prostě** z pískoviště, kde **prostě** ho napadlo ňáký dítě"* → následně přepsáno v knize: *„přišel z pískoviště, kde ho napadlo nějaké dítě."*[52]

2.1.2. Jev hezitačních zvuků

Nejmenší jazykový útvar, který nese obsahový či gramatický význam, se nazývá **morfém**[53]. Lingvistika pak o nejmenší jazykové jednotce bez významu hovoří jako o **fonému**[54]. za slovní vycpávku jsou považované konkrétní a, jak již bylo zmíněno, nic neříkající slova či sousloví. Stejnou funkci ale má i pojem, jenž lingvistika označuje za takzvané **hezitační zvuky**. Hezitace znamená váhání a porušování souvislé řeči některými hláskami nebo slabikami. Ty většinou nemají konkrétní artikulovanou podobu, psaný projev je nejběžněji zachycuje ve formě: *„aaa, eee, ehm, hmm, mmm…"* Takové zvuky jsou nejčastěji spojeny s fonací neboli procesem, během něhož se

[52] Zdroj: JÍLKOVÁ, Lucie: *Krásný ztráty v knižní podobě a v korpusu DIALOG* [online]. Praha: Naše řeč, [2006]. Dostupné online na adrese: http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=7915#_ftnref8.
[53] Zdroj: ZIKOVÁ, Markéta: Slovníkové heslo *Morfém* [online]. czechEncy. Dostupné online na adrese: https://www.czechency.org/slovnik/MORF%C3%89M.
[54] Zdroj: PALKOVÁ, Zdena; ŠEFČÍK, Ondřej: Slovníkové heslo *Foném* [online]. czechEncy. Dostupné online na adrese: https://www.czechency.org/slovnik/FON%C3%89M.

na hlasivkách a v hrtanu vytváří zvuk. *„O snížené komunikační kompetenci svědčí i další jevy, jako jsou nefunkční opakování slov,* ***hezitační zvuky****, částice, s kontaktovou funkcí, kontaktové formule nebo opěrná slůvka při potížích se začátkem řeči (podívejte se, víte, no víte, no právě, no a, no tak e myslím, e tak podívejte se).“*[55]

Jev funguje jako signál, že mluvčí promýšlí a formuluje odpověď, připravuje se k řeči anebo hledá ideální výraz. Hezitační zvuky lze rovněž vnímat jako projev rozpaků, váhavosti a pocitů nejistoty. Mluvčí jimi překlenují pauzy, aby kontakt s komunikačním partnerem udrželi „souvislejší.“[56]

Hezitační zvuky často označují ještě pojmenování **neartikulované**, **parazitické**, **pomocné** anebo **váhací zvuky**, dále je možné na termín narazit pod názvem **vyprázdněné výrazy** a **pazvuky**. Existují i označení poukazující na funkci – **neslovný výraz**[57], **počáteční výraz**[58], **polyfunkční zvuk** (vyjádření souhlasu, pochyb, váhání)[59], **souhlasný** či **povzbudivý signál**[60] nebo **paralyngvistický jev**. Všechny tyto pojmy vystihují hezitační zvuky.

Do skupiny hezitačních zvuků lze zařadit i takzvané **responzní zvuky**. Ty vyhovují definici hezitačních zvuků, poněvadž mají neartikulovanou zvukovou podobu. V diskurzu je komunikační partneři užívají, aby vyjádřili svůj souhlas s právě řečeným, zároveň jimi naznačují svou pozornost a zájem.[61]

Anglické prameny se jevu rovněž věnují. Angličtina nejčastější hezitační zvuky zapisuje v podobě: „*ah, er, uh*, *um…“*

2.1.3. Vycpávkové věty a fráze

Třetí zásadní sférou v případě fenoménu získávání času v mluveném projevu jsou vedle slovních vycpávek a hezitačních zvuků takzvané **vycpávkové věty** či **vycpávkové fráze** – opakování floskulí a prázdných výrazů. S oběma popsanými jevy mají společnou funkci, se slovními vycpávkami se k tomu od hezitačních zvuků liší tím,

---

[55] Zdroj: ČMEJRKOVÁ, Světla a kolektiv. *Styl mediálních dialogů*. 1. vyd. Praha: Academia, 2013, s. 115. ISBN 978-80-200-2267-7.
[56] Zdroj: KRČMÁŘOVÁ, Marie: Slovníkové heslo *Hezitační zvuk*. czechEncy [online]. Dostupné online na adrese: https://www.czechency.org/slovnik/HEZITA%C4%8CN%C3%8D%20ZVUK.
[57] Zdroj: HOFFMANOVÁ, Jana a kolektiv. *Stylistika mluvené a psané češtiny*. 1. vyd. Praha: Academia, 2016, s. 34. ISBN 978-80-200-2566-1.
[58] Zdroj: Tamtéž, s. 55.
[59] Zdroj: Tamtéž, s. 58.
[60] Zdroj: Tamtéž, s. 61.
[61] Zdroj: JÍLKOVÁ, Lucie: *Krásný ztráty v knižní podobě a v korpusu DIALOG* [online]. Praha: Naše řeč, [2006]. Dostupné online na adrese: http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=7915#_ftnref8.

že nevznikají při hezitaci a jsou plně artikulované. Mluvčí užitím dobře známé, osvědčené, ale zcela obsahově vyprázdněné fráze získávají pocit jistoty. Je zde velmi tenká hranice s lexikálním klišé, klišé ale na rozdíl od těchto vycpávkových vět a frází v sobě nese význam, leč výrazně stereotypní.

Míra obsahu je pro definici zcela zásadní, stejně jako u slovních vycpávek lze sdělení při vypuštění takové fráze pochopit: *„Jak jistě víte; jsem toho názoru; rád bych pouze poznamenal; já si myslím; já bych chtěl říci; by mě jenom zajímalo; jenom se ptám; těžko říct; teď sem si řikala; apod…“*

Vycpávkové věty posouvá do zcela jiných rozměrů především rovina politických debat a obecně projevů v politickém prostředí. Politici si prostřednictvím opakování všeobecných a prázdných frází často okolo sebe stavějí obranou bariéru, unikají k nicneříkajícím banalitám, vyhýbají se odpovědím, reagují neurčitě anebo dokonce od prvotní otázky uniknou až k sebepropagaci.[62]

Všechny zmíněné prvky lze krásně demonstrovat na jedné z výpovědí bývalého ministra vnitra Ivana Langera: *„Pro mne to byla zkušenost, a zkušenost může být dobrá i špatná (..) paradoxně i špatná zkušenost může být dobrá, když si z ní vezmeme poučení (.) a pro mě to poučení zní, že vedle slov jsou důležité činy (.) a pro mě činy znamená konkrétní práce, kterou dělám dnes a denně (.) a že život stejně tak jako politika je maratón, běh na dlouhou trať, a že je potřeba si ten cíl odpracovat, to je moje poučení (.) že vedle slov je potřeba vidět a dělat konkrétní činy, konkrétně si to odpracovat.“*[63]

Lingvistická teorie vnímá i pojmy **výplňkového rozhovoru** či **výplňkové konverzace**. Například při přechodech mezi jednotlivými fázemi mediálních pořadů vznikají spontánně výplňkové rozhovory, které ovšem nemají žádnou obsahovou hloubku: *„Účastníci těchto rozhovorů dávají najevo, že důležitější než věcné sdělení je signalizace vzájemných přátelských vztahů, blízkého kontaktu, familiárnosti, chválení a škádlení.“*[64] *Výplňková konverzace se vymezením nijak neliší – zcela v pozadí je informační složka, naopak v ní převládá pragmatický a vztahový prvek, jde o obsahově vyprázdněné dialogy.*[65]

[62] Zdroj: ČMEJRKOVÁ, Světla a kolektiv. *Styl mediálních dialogů*. 1. vyd. Praha: Academia, 2013, s. 137. ISBN 978-80-200-2267-7.
[63] Zdroj: Tamtéž, s. 135.
[64] Zdroj: Tamtéž, s. 71.
[65] Zdroj: Tamtéž, s. 76.

2.2. Funkční rozpětí slovních vycpávek a hezitačních pauz

2.2.1. Teorie významu pauz v mluveném projevu s důrazem na hezitační pauzy

V druhé polovině dvacátého století se výzkumu pauz v mluveném projevu lingvisté nevěnovali, což změnili roku 1986 jazykovědci Olga Müllerová a Jiří Nekvapil uveřejněním článku s názvem *K pauzám v komunikačním procesu*[66] v časopisu *Slovo a slovesnost*.

Pauzy zaujímají mezi 5 až 65 procenty celého mluveného komunikátu, vedle přeřeknutí jsou v syntaktické stavbě významnou nepravidelností. K **hezitačním pauzám** se podle autorů mluvčí uchylují při přechodu z jednoho obsahového bloku k druhému. Autoři výpovědi tak činí ve dvou případech – když váhají nad tím, co říci anebo jak to říci. Tvorba řeči vyžaduje určitou kreativitu, v pauzách proto mluvčí za využití různých hezitačních zvuků plánují pokračování mluveného textu.

Ve stejném periodiku publikovali o dva roky později Müllerová s Nekvapilem článek s názvem *Pauzy v mluveném textu*[67]*,* v němž důkladně zkoumali pauzy v mluveném projevu. Pauzy rozdělili podle funkčnosti a podle toho, jaký konkrétní význam nesou, na čtyři základní druhy – **pauzy syntaktické**, **důrazové**, **kontaktové** a **hezitační**.

Lingvisté v češtině běžnější termín hezitačních pauz nahradili pro článek pojmem **formulační pauza**. Ta podle nich vzniká *„za účelem formulace určitých úseků řečového proudu.“*[68] Müllerová s Nekvapilem samotné hezitaci neboli porušování souvislé řeči parazitními zvuky, nepřikládali takovou váhu. Autoři článku byli naopak právě pro pojem formulování, což podle nich představuje opatřování nějakého předem daného, zřetelného obsahu adekvátní formou.

Formulační pauzy tedy lingvisté dále rozdělili do dvou základních poddruhů podle původu vzniku – na **nezáměrné** a **záměrné**. Pro první podstatně častější odnož – **pauzy formulační nezáměrné** – je podle autorů, v této bakalářské práci již několikrát zmíněné, charakteristické užití neúmyslně a nevědomky. Müllerová s Nekvapilem jejich

---

[66] Zdroj: MÜLLEROVÁ, Olga; NEKVAPIL, Jiří: *Pauzy v mluveném textu* [online]. Praha: Slovo a Slovesnost, [1986]. Dostupné online na adrese: http://sas.ujc.cas.cz/archiv.php?art=3096.
[67] Zdroj: MÜLLEROVÁ, Olga; NEKVAPIL, Jiří: *K pauzám v komunikačním procesu* [online]. Praha: Slovo a Slovesnost, [1988]. Dostupné online na adrese: http://sas.ujc.cas.cz/archiv.php?art=3240.
[68] Zdroj: Tamtéž.

vznik přičítají čistě spontánnosti projevu mluvčích, případně jejich neadekvátním vyjadřovacím schopnostem.

Méně běžným druhem jsou pak **pauzy formulační záměrné**. Jich se dopouští zcela cíleně ti mluvčí, kteří ví, že řada posluchačů pohlíží především na míru spontánnosti projevu právě z pohledu formulačních pauz. Mohou proto nastat momenty, kdy řečníci formulačních pauz, které se všeobecně považují za nedostatek, používají záměrně. V takovém případě se jedná o vlastní znaky projevu daných mluvčích.

2.2.2. Slovní vycpávky a hezitační zvuky v rovině komunikační signalizace

Slovní vycpávky a hezitační zvuky ale mohou mít vedle své primární funkce – vypomáhání k plynulosti dané konverzace či projevu – ještě další významy. Během dialogu by se jeho dva aktéři měli střídat, pakliže chtějí ctít zásady diskurzu. Když v konverzaci jeden z účastníků přestane mluvit, aby ke slovu pustil druhého mluvčího, zákonitě vznikají krátké pauzy ticha.

V některých momentech se ale řečník ještě nechce vzdát svého „kola," a místo předání slova přemýšlí, jak dále navázat. Užitím hezitačních zvuků tak signalizuje právě tuto fázi. Když druhý aktér debaty uslyší pomocný zvuk, namísto vlastního projevu či odpovědi ještě vytrvá v naslouchání.[69]

Do kategorie pomocných zvuků z toho důvodu lze zahrnout i **prodlužování vokálů**, které by při normativní výslovnosti měly být vysloveny krátce. Mluvčí i v tomto případě signalizují pokračování ve své promluvě – většinou se tak jedná o finální vokály nejen v rámci taktů, ale i promluvových úseků.[70] V porovnání s hezitačními zvuky působí o trochu přirozeněji, poněvadž už se jedná o prodloužení artikulovaných hlásek. Primární funkce prodlužovaných vokálů je ovšem stejná jako v případě hezitačních zvuků, kdy nenesou konkrétní význam. Jejich hlavním principem je získání více času k promyšlení si další řeči.

---

[69] Zdroj: JUAN, Stephen: *Why do we say 'um', 'er', or 'ah' when we hesitate in speaking?* [online]. The Register [2006]. Dostupné online na adrese: http://www.theregister.co.uk/2006/05/06/the_odd_body_language_fillers/.

[70] Zdroj: ČMEJRKOVÁ, Světla; HOFFMANOVÁ, Jana. *Mluvená čeština: hledání funkčního rozpětí*. 1. vyd. Praha: Academia, 2011, s. 207. ISBN 978-80-200-1970-7.

2.2.3. Funkční rozdíl hezitačních zvuků *„uh“* a *„um“* užívaných anglickými mluvčími

V úvodním seznámení s hezitačními zvuky padla zmínka i o tom, jak tento jazykový jev zaznamenává angličtina. Americká psycholožka z University of California Jean E. Fox Tree a její krajan Herbert H. Clarke, psycholog ze Stanfordovy univerzity vydali roku 2002 obsáhlou analýzu s názvem *Using uh and um in spontaneous speaking*[71] neboli v češtině *Vyžívání uh a um ve spontánní řeči*. V ní autoři nesmírně podrobně zkoumali funkci dvou konkrétních hezitačních zvuků, které byly zmíněny v názvu analýzy, tedy zvuků ***uh*** a ***um***.

Pro označení obou zvuků používali pojmenování **performance additions** neboli v doslovném překladu do češtiny „doplňky projevu“. Zmínili zároveň tři teorie, jakými se zvuky ***uh*** a ***um*** interpretují.

První pohled tyto dva výrazy pokládá pouze za chyby (náhodné nebo pro daný projev charakteristické), které vznikají vedle tvorby slov. Z toho důvodu podle prvního výkladu výrazy ***uh*** a ***um*** do jazykové teorie nespadají.

Druhá teorie opět považuje „doplňky projevu“ pouze za chyby. Výrazy ***uh*** a ***um*** už ale z jazykové teorie nevylučuje, podle druhého pohledu tento jev je s mluvou výrazně spjatý.

Třetí výklad už na některé „doplňky projevu“ pohlíží jako na plnohodnotnou část jazyka, na skutečná slova. Tím je myšlen fakt, že se řídí pravidly syntaxe a dalšími zvyklostmi jazyka.

V knize autoři podpořili třetí teorii, když ***uh*** a ***um*** popsali jako konvenční anglická slova, které mluvčí užívají různými způsoby. Podle psychologů je zároveň ***uh*** signálem pro kratší prodlevu v mluveném projevu a ***um*** signálem pro naopak delší zdržení.

2.2.4. Paradoxní nahrazování hezitačních zvuků slovními vycpávkami

Do této bakalářské práce jsem se snažil zařadit i současné užívání slovních vycpávek na příkladu sociálních sítí. Pestrý počet takových ukázek poskytuje internetový server na sdílení videí YouTube. Jeho celospolečenský vliv roste každým

[71] Zdroj: CLARK, Herbert H. & FOX TREE, Jean E. *Using uh and um in spontaneous speaking* [online]. 1. vyd. Amsterdam: Elsevier, [2002], s. 75. Dostupné online na adrese: http://www.columbia.edu/~rmk7/HC/HC_Readings/Clark_Fox.pdf.

rokem, statistiky uvádí, že YouTube počítá více než miliardu uživatelů – každý třetí člověk, co využívá internet, tedy je na této webové platformě.[72]

Dopad YouTube (a obecně sociálních sítí) je vzhledem k uvedeným statistikám bezesporu ohromný. Při zadání hesla **slovní vycpávky**, **slovní vata** či **plevelná slova** server nenabízí žádné české video, v němž by se odborník či jen lingvistický nadšenec této problematice zevrubněji věnoval. Vzhledem k výraznému nepoměru anglických mluvčích jsem byl při následném zadání anglických hesel **word fillers** a **fillers in linguistic** úspěšnější.

Pořad s názvem *Learn English with Let's Talk*, v překladu *Naučte se anglicky s Let's Talk* v lednu 2015 přidal video pojmenované *English fillers to speak fluently and confidently*[73], česky *Anglické slovní vycpávky k plynulejší a sebevědomější mluvě.*

Na videu, které zhlédlo 2 591 690 uživatelů[74], diváky přivítala jeho hlavní protagonistka, dívka jménem Nihakira. Na začátku desetiminutového záznamu ve zkratce shrnula základní principy a význam hezitačních zvuků – získání více času na přemýšlení a uspořádání si konkrétních myšlenek. Zároveň zmínila fakt, že tyto parazitické zvuky v projevech mluvčích, kteří jich využívají, nepůsobí dobře a jsou obecně považovány za řečnický nedostatek.

Youtuberka[75] ve zbytku videa divákům poskytla sice neodborné, zato ale nesmírně zajímavé a zároveň paradoxní porovnání hezitačních zvuků a slovních vycpávek. Nihakira totiž radila publiku hezitační zvuky, které obvykle angličtina přepisuje v podobě – *oh, uh, mm, hmm, um* – cíleně měnit za konkrétní slovní vycpávky anebo vycpávkové fráze. Nihakira sice, jak už padla zmínka, svůj výklad neopírala o výzkumy či odborné články, několik fenoménů spojených s hezitačními zvuky a slovními vycpávkami pojmenovala obratně a výstižně.

Ve videu youtuberka doporučovala hezitační zvuky v nejistém mluveném projevu vyměnit za sedm vycpávkových frází: *„Tell me something – pověz mi něco; Don‘t tell me – nepovídej; You see – vidíš; By the way – mimochodem; To be honest – abych byl upřímný; No way – v žádném případě; You know – víš co“.*

---

[72] Zdroj: Oficiální statistiky sledovanosti kanálu YouTube [online]. Dostupné online na adrese https://www.youtube.com/yt/press/statistics.html.

[73] Zdroj: Learn English with Let's Talk: *English fillers to speak fluently and confidently* [online]. YouTube.com [2015]. Dostupné online na adrese: https://www.youtube.com/watch?v=tKmkB7OVO_M&index=1&list=PLFcFURdL0fL5eyl25EKKtdgQSf56RrER2.

[74] Údaj platný k 5. květnu 2017.

[75] Označení youtuber/ka se užívá v souvislosti s hlavním protagonistou videí.

Zmíněné vycpávkové věty navíc Nihakira označovala anglicky jako **thinner**, což v českém překladu znamená ředidlo. To plevelná slova charakterizuje velmi výstižně, mluvčí jejich užitím často sdělení dané věty ubírají na důrazu. Youtuberka sama zmínila, že bude-li někdo používat jednu z frází jako začátek otázky, daný dotaz nebude tolik dotěrný a přímý. Nihakira vedle vycpávkových frází uvedla ještě dalších pět samostatných plevelných slov, které divákům doporučovala jako náhradu za hezitační zvuky: *„Wow; Well – dobře; Exactly – přesně; Basically – v podstatě; Certainly – jistě, určitě“.*

Celkové vyznění videa je možné vnímat kontroverzně. Většina lingvistů se zasazuje o eliminaci hezitačních zvuků, nenabízí nicméně adekvátní vyplnění daných mezer anebo odpovídající náhradu. Nahrazování plevelných zvuků právě slovní vatou sice je konkrétním řešením, na druhou stranu se jedná o poměrně sporné východisko.

2.3. Percepce slovních vycpávek a hezitačních zvuků jazykovou kulturou

Primární funkcí obou jazykových jevů je poskytnutí více času k promyšlení si myšlenek a jejich následného formulování do souvislé řeči. Je zajímavé sledovat kontrast, jak slovní vycpávky a hezitační zvuky vnímá laická veřejnost vedle řady odborníků.

2.3.1. Vnímání slovních vycpávek českou veřejností

V prosinci roku 2003 se Ústav pro jazyk český zabýval analýzou, jak česká veřejnost pohlíží na úroveň českého jazyka.[76] Sledovaný vzorek lidí[77] měl z celkem sedmnácti otázek zodpovědět dva dotazy týkající se vnímání dobrého a špatného řečníka.

Jedním ze zmiňovaných jevů, které respondenti ve svých odpovědích zmiňovali, byly právě i slovní vycpávky. Při popisu dobrého řečníka účastníci ankety několikrát přímo uvedli plynulost mluvy, souvislosti řeči a schopnost mluvit *spatra*. Naopak rozkouskovanost celkový dojem z projevu v jejich očích výrazně snižovalo.

V souvislosti se slovní vatou dotazovaní uváděli na příkladech mluvy především ústní projev tehdejšího prezidenta Václava Havla: „*Rozvleklá řeč, mezery mezi slovy;*

[76] Zdroj: KARHANOVÁ, Kamila. *„Nejde jen o formu, ale i o obsah“: Ideál dobrého řečníka v zrcadle průzkumu názorů české veřejnosti***.** [online]. Praha: Naše řeč, [2004]. Dostupné online na adrese: http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=7769#_ftnref1.
[77] Čítající 1 007 dotazovaných.

často užívá hezitační zvuky; zadrhává se, opakuje slova; neumí mluvit bez papíru na rozdíl např. od Vladimíra Železného, který mluví spatra bez zakolísání.“

Jev neartikulovaných zvuků obecně na žádném konkrétním řečníkovi zmiňoval i jeden z respondentů: *„Špatnými řečníky jsou všichni ti, co si vypomáhají opakováním nic neříkajícími výrazy jako: ehm, prostě, apod.“*

2.3.2. Další možné způsoby zpracování tématu na příkladu vnímání anglické slovní vycpávky *like*

Jevu slovních vycpávek se hojně věnuje i anglická literatura a prameny. Podle autora *the Oxford Dictionary of Modern Slang* Johna Ayta už pravděpodobně kmeny Anglosasů užívaly slova na vyplnění mezer – a to pro získání času v mluvě, aby jejich věty zněly plynuleji. Ayto nicméně oponuje laikům, kteří tvrdí, že slovní vycpávky existují pouze kvůli líně užívanému jazyku. Podle britského lingvisty nemají slovní vycpávky nic společného s ledabylostí a nedbalostí řečníka.[78]

Doktor Robert Groves, autor knížky *the Collins Dictionary of the English Language*, tvrdí, že užívání nejrozšířenější anglické slovní vycpávky ***like*** pochází z Ameriky. Z druhé strany Atlantického oceánu se do britské angličtiny pravděpodobně dostalo prostřednictvím médií, filmů a televize.

Podle profesora Cliva Uptona z the University of Leeds je používání slova ***like*** zároveň signálem, že je dotyčný „členem klubu“. Když malé dítě uslyší mezi kamarády slovní vycpávku a přijme ji do své normální mluvy, je to v neprospěch jeho formálního projevu. Zároveň tím ale dává najevo, že patří do příslušné skupiny. Stejným principem si pomáhají i dospělí lidé, když ve svých profesních životech užíváním akronymů, různých zkratek anebo prostými univerzitními tituly vysílají signál, že také patří do toho konkrétního klubu.

Teorii o slovním plevelu coby ukazateli třídy či skupiny, do níž dotyčný patří, podpořila a rozvedla ve svém projevu v rámci TED[79] konference i Vera Reganová, irská lingvistka a profesorka z University College Dublin.[80]

---

[78] Zdroj: WINTERMAN, Denise: *Teen slang: What's, like, so wrong with like?* [online]. BBC News Magazine [2010]. Dostupné online na adrese: http://www.bbc.com/news/magazine-11426737.
[79] Série globálních přednášek na sociální, technologická a vědní témata.
[80] Zdroj: REGAN, Vera: *What your speaking style, like, says about you* [online]. YouTube.com [2014]. Dostupné online na adrese: https://www.youtube.com/watch?v=jAGgKE82034.

Reganová svou řeč začala diferenciací nejobvyklejšího anglofonního parazitního výrazu ***like.*** Slovní výplň rozdělila na správné neboli standardní užití a výplňkové aneb nestandardní. U první varianty standardního užití uvedla jako příklad jednoduchou anglickou větu: *„She was **like** her sister“* čili *„Vypadala jako její sestra.“* V tomto případě má slovo ***like*** své jasné opodstatnění. Pakliže se ale výraz ***like*** využívá v jiném než porovnávacím smyslu, jedná se právě o nestandardní užití, které považujeme za výstelku.

Problematika a smysl využití slova ***like*** je nicméně mnohem komplexnější, než se na první pohled zdá. I když se nejužívanější anglická slovní berlička může jevit jen jako líné, chaotické a neuspořádané užívání jazyka, je svázaná striktními pravidly. Irská lingvistka ho považuje za identifikační prvek každého z nás a klade jej na stejnou úroveň při vystupování, prvního dojmu a samotné identifikace jako mají například oblečení, módní doplňky anebo samotná řeč těla. Podle Very Reganové právě jazykové vzory, mezi které se slovní vycpávky – konkrétně pak slovo ***like*** – bezesporu řadí, mají tuto význačnou identifikační a profilovou roli.

Podle profesorky z University College Dublin je identita konkrétně pro migranty a přistěhovalce jednou z nejvzácnějších a nejdůležitějších věcí, které po přestěhování mají a konstantně na ní tvrdě pracují. Reganová se svým týmem zkoumala, jak slovo ***like*** užívají polští přistěhovalci v Dublinu. ***Like*** na začátku analýzy rozdělila na dva základní typy. Prvním z nich je takzvané ***Irish like***, které Reganová nazvala okrajovým větným členem – irští obyvatelé jej totiž kladou na začátek anebo na konec svých výpovědí, což není pro slovní vycpávky archetypální. Druhou variantou je pak ***Global like*** neboli prostřední větný člen, tato varianta se navíc tolik úzce nepojí přímo s irskými mluvčími.

Do mluvy polských emigrantů se dostaly obě varianty, jak ***Irish like***, tak i ***Global like***. A to přesto že žádný ekvivalent ke slovu ***like*** v polštině neexistuje, Poláci nadto ani nestandardní variantu slova ***like*** během svých jazykových hodin po příjezdu do Irska neslyšeli. Z kvantitativní analýzy vyšlo najevo, že ***Global like*** neboli prostřední větný člen používalo zhruba 20 procent polských přistěhovalců, již na Irsko nebyli nějak výrazně vázáni a kromě toho uvažovali o přestěhování do ještě jiné anglicky hovořící země. Většina, kterou vyjadřovalo 80 procent, užívala variantu ***Irish like*** neboli okrajový větný člen. Tato skupina polských přistěhovalců s vyšším zastoupením měla v Irsku dlouhodobé plány a na ostrovní zemi byla již fixována.

Pro irskou lingvistku a její tým nicméně nebyl výsledek dostatečným potvrzením teorie o jazyce a slovních vycpávkách coby zásadních identifikačních prvcích. Reganová proto podrobila polské přistěhovalce další analýze, u polských emigrantů tentokrát ve Francii sledovala odlišný jev – Francouzi mají tendenci při uvolněných konverzacích mluvit rychle a vynechávat při tom první část negace. Místo *„Je **ne** vois pas = nevidím,“* vynechají ***ne*** a řeknou pouze *„Je vois pas.“* Profesorka z University College Dublin se chtěla jednoduše přesvědčit, zdali budou přistěhovalci z Polska negaci obdobně vynechávat.

Reganová v rámci další kvantitativní analýzy – konkrétně měření pravděpodobnosti, jaká je u Poláků šance na vynechání první části negace – narazila na dva ilustrativní respondenty. Polák Mariusz vzhledem k délce svého pobytu ve Francii první část negace ve své mluvě vynechával značně málo (pravděpodobnost 0,343). Díky svým již prohloubeným jazykovým dovednostem a znalostem ve francouzštině by měl negaci zkracovat mnohem více. Polka Anna byla naopak ve Francii výrazně kratší dobu než Mariusz a ani její francouzština nebyla oproti té Mariusze na tak vysoké úrovni. Přesto měla tendenci negaci výrazně zkracovat a její první část vynechávat (pravděpodobnost 0,793).

Irská lingvistka a její tým si čísla u těchto dvou Poláků nebyli schopní vysvětlit, proto zjistili více z života jich obou. Mariusz vedl knihkupectví. Měl rád dobrou až precizní řeč, standardy jazyka (nejen polštiny) bral vážně a po celý život cíleně pracoval a investoval do svého intelektuálního a kulturního rozvoje. Oproti tomu Anna, matka dvou dětí, se výrazně profilovala ve sportu, konkrétně v basketbalu. Na svou budoucnost ve Francii byla zároveň ve velké míře fixována.

Dva rozdílné a kontrastující profily ilustrovaly jazyk coby reflexi vlastní identity zahrnující jejich dlouhodobé usilování, životní přístup, postoje a přesvědčení. Užívání slovní vycpávky ***like*** nemusí být nutně projevem omezené slovní zásoby, lenosti mluvčí či jeho povrchnosti. Stejně tak další prvky jazyka se mohou jevit nepatrně, často ale vysvětlují mnohem více.[81]

[81] Zdroj: REISSMAN, Hailey Reissman; LEE, Da Som: *What your speaking style, like, says about you* [online]. TED^{x} Innovations [2014]. Dostupné online na adrese: https://tedxinnovations.ted.com/2014/12/09/spotlight-tedx-talk-what-your-speaking-style-like-says-about-you/.

3. Analýza pořadů ČT a ČRo

„Hranice mezi neformálním a formálním, neoficiálním a oficiálním, soukromým a veřejným, privátním a mediálním se stírá a dochází k míšení řečových stylů, provázenému míšením spisovné a nespisovné češtiny.“[82] Projevy novinářů v rozhlasových a televizních médiích mají zásadní vliv na posluchače a diváky v jejich vnímání správného používání jazyka. V posledních letech sice v této oblasti výrazně roste vliv sociálních sítí, rozhlas a televize přesto stále hrají v případě percepce jazyka konkrétně českou společností významnou roli.

Jazyková kultura každé země má něco specifického a pro každou společenskou či profesní skupinu lidí a jejich vzájemnou komunikaci je typické něco jiného. Prostřednictvím této analýzy bych rád zjistil, jaké nedostatky mají v projevech profesionální řečníci z mediální sféry, konkrétně audiovizuální žurnalisté.

3.1. Metodologie

Po rozvaze jsem přesvědčen, že pro mou práci bude nejvhodnější **kvalitativní metoda výzkumu formou přímého pozorování a analýzy dokumentů se záměrným výběrem**.

U zkoumaných jednotlivých pořadů se budu snažit popsat charakteristickou tendenci konkrétního mluvčího dopomáhat si k plynulejšímu projevu. Nejprve určím, zdali se jedná o připravený, polopřipravený či nepřipravený projev, abych následně zkoumal, jaké konkrétní formy slovních vycpávek a hezitačních zvuků jsou pro takovou řeč příznačné. Jednotlivé díly relací budu vybírat tak, aby ničím příliš nevybočovaly a nebyly ničím kontroverzní.

3.2. Předpokládaný výsledek analýzy

Do analyzovaného vzorku jsem si vybral dvě veřejnoprávní média, Českou televizi a Český rozhlas, která mají na české scéně výraznou tradici. Ba co víc, obě zmíněná média veřejné služby položily základy české audiovizuální mediální scény. I přes vstup řady komerčních médií na počátku devadesátých let minulého století, je v současné době vliv a jejich společensko-kulturní dopad obou médií nesporný.

[82] Zdroj: ČMEJRKOVÁ, Světla; HOFFMANOVÁ, Jana. *Mluvená čeština: hledání funkčního rozpětí*. 1. vyd. Praha: Academia, 2011, s. 11. ISBN 978-80-200-1970-7.

Odhaduji, že nejvíce nedostatků budou mít projevy nepřipravené, naopak v téměř zanedbatelné míře si slovními berličkami a hezitačními zvuky budou dopomáhat redaktoři, kteří mají své projevy připravené. Hezitační zvuky zní v projevu hůře než plevelná slova, z toho důvodu se domnívám, že si redaktoři jakožto profesionální mluvčí při váhání a získávání času pro svůj projev dopomůžou spíše vycpávkovým slovem.

Redaktoři obou institucí by se během svých projevů měli řídit kodexy obou veřejnoprávních médií. Jak Česká televize, tak Český rozhlas lpí na správném jazykovém projevu, jemuž ve svých kodexech vyhranily speciální oddíl.

V kodexu v článku 9.1 Česká televize uvádí, že *„je zavázána dbát o kultivovanost jazykového projevu. Vyjadřování hlasatelů, moderátorů a redaktorů ve vysílání musí působit jako vzor správného užívání jazyka již s ohledem na skutečnost, že posluchači mohou takovému vyjadřování přikládat normotvorný význam.“*[83] V kapitole 16.2 kodexu Český rozhlas prohlašuje, že *„má za povinnost vždy s ohledem na téma a žánr uvážlivě volit a pečlivě užívat jazykových prostředků.“*[84]

Oba užívané jevy podle mého odhadu budou ve vyšší míře užívat žurnalisté z České televize. Redaktoři Českého rozhlasu musí dbát „pouze“ o vizuální stránku své řeči. Na celkový projev redaktorů České televize jsou ale kladeny komplexnější nároky, musí se soustředit na více složek, ne pouze na svou mluvu.

To nicméně neznamená, že by redaktoři Českého rozhlasu slovní vycpávky a hezitační zvuky ve svých projevech zcela eliminovali: *„Posluchači rozhlasu a diváci televize provokuje opakovaná vycpávková slova a další stereotypy mluvené řeči a silně vnímají fonetickou stránku mluvených projevů. Nelibě též prožívají např. intonaci mluveného projevu, kladení důrazů, a zejména vyplňování pauz nejrůznějšími hezitačními zvuky a neslovními výrazy, kterými někteří mluvčí své projevy prokládají.“*[85]

3.3. Vymezení pojmu redaktor

Před samotnou analýzou je nutné definovat pojem **redaktora**. Výraz redaktor pod sebe zahrnuje několik pozic v mediální audiovizuální sféře (konkrétně na televizní a

[83] Zdroj: Kodex České televize [online]. Česká televize, Praha [2003]. Dostupné online na adrese http://www.ceskatelevize.cz/vse-o-ct/kodex-ct/cl-9-jazykovy-projev/.
[84] Zdroj: Kodex Českého rozhlasu [online]. Český rozhlas, Praha. Dostupné online na adrese http://www.rozhlas.cz/rada/legislativa/_zprava/kodex-ceskeho-rozhlasu--789056.
[85] Zdroj: ČMEJRKOVÁ, Světla; HOFFMANOVÁ, Jana. *Mluvená čeština: hledání funkčního rozpětí*. 1. vyd. Praha: Academia, 2011, s. 11. ISBN 978-80-200-1970-7.

rozhlasové rovině). Výraz je možné díky jeho šíři považovat za ekvivalent ke slovům **žurnalista** a **novinář**. Primárně je to ten, kdo je členem konkrétní redakce[86].

První ze zmíněných pozic, která pod obšírný výraz redaktor spadá, je **moderátor**. Výraz moderátor je odvozen od latinského slovesa *moderare*[87], což lze přeložit do češtiny jako slovo *umírnit*. Posláním moderátora je řízení diskuze či debaty. Zásadním faktorem je usměrňování několika debatujících neboli vedení vícehlasného pořadu.

Označení moderátor se totiž velice často a, nutno podotknout že ve většině případů mylně, zaměňuje s označením pro redaktora uvádějícího zprávy. Jak bylo výše popsáno, u moderátora je zásadní usměrňování hostů, **zprávař**[88] či **hlasatel**[89] (další odnože redaktorské pozice) nepřesahují rámec redaktora uvádějící zprávy ani ve chvíli, když ve studiu vedou telefonický hovor. K pravému významu moderace dochází, jak už bylo zmíněno, až ve chvíli, kdy se jedná o několik hostů.

Anglický jazyk je na pojmenovávání hlasatele bohatší, pozici pojmenovává několika způsoby. Vedle označení **news presenter** (v doslovném překladu **předváděč** či **uvaděč zpráv)** zná angličtina výrazy **newsreader**[90] (ten, kdo zprávy čte) a **news broadcaster** (zkráceně **newscaster**) – doslova **šiřitel zpráv**.

Dalším důležitým označením spadajícím pod redaktora je pozice **reportéra**. Reportér je vyslancem, který o události zpravuje přímo z daného místa události. Synonymem pro pojem reportér jsou rovněž výrazy **zpravodaj**[91] a i archaičtější **dopisovatel**[92] či **korespondent**[93].

---

[86] Zdroj: Slovníkové heslo *Redaktor* [online]. Slovník spisovného jazyka českého. Dostupné online na adrese: http://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?hledej=Hledat&heslo=redaktor&sti=EMPTY&where=hesla&hsubstr=no.
[87] Zdroj: Slovníkové heslo *Moderate* [online]. Oxford dictionaries. Dostupné online na adrese: https://en.oxforddictionaries.com/definition/moderate.
[88] Zdroj: Slovníkové heslo *Zprávař* [online]. Ústav pro jazyk český. Dostupné online na adrese: http://prirucka.ujc.cas.cz/?slovo=zpr%C3%A1va%C5%99.
[89] Zdroj: Slovníkové heslo *Hlasatel* [online]. Slovník spisovného jazyka českého. Dostupné online na adrese: http://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?hledej=Hledat&heslo=hlasatel&sti=EMPTY&where=hesla&hsubstr=no.
[90] Zdroj: Slovníkové heslo *Newsreader* [online]. Oxford dictionaries. Dostupné online na adrese: https://en.oxforddictionaries.com/definition/newsreader.
[91] Zdroj: Slovníkové heslo *Zpravodaj* [online]. Slovník spisovného jazyka českého. Dostupné online na adrese: http://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?hledej=Hledat&heslo=zpravodaj&sti=EMPTY&where=hesla&hsubstr=no.
[92] Zdroj: Tamtéž.
[93] Zdroj: Tamtéž.

Posledním odvětvím redaktora v audiovizuální rovině je **komentátor**[94], ať už dějství sportovního, politického či z jiného odvětví. Hlavní úlohou komentátora je podat orientační, identifikační a zároveň detailní popis dané události.[95]

3.4. Analýza jednotlivých pořadů České televize

Z nabídky České televize jsem pro analýzu připraveného mluveného projevu vybral hlavní zpravodajskou relaci *Události* ze stanice ČT1. Polopřipravený projev jsem se rozhodl zkoumat na stejné stanici na diskuzním pořadu s názvem *Otázky Václava Moravce*. Nepřipravený projev v podobě přímého sportovního přenosu mi poskytla stanice ČT Sport.

3.4.1. Události

Vlajkovou lodí zpravodajství České televize je pořad *Události*. Pro svou analýzu jsem si vybral relaci ze čtvrtka 13. dubna roku 2017[96]. Ten den se neodehrála žádná zásadní domácí či světová událost, u zpráv proto nepřevažovalo jedno téma.

Relaci toho dne uváděl redaktor Jakub Železný. Ke korektní projevu na vysoké úrovni mu dopomáhala i opora ve čtecím zařízení, z něhož prezentoval veškeré zprávy (což bylo zcela očividné z pohybu jeho očí). Po celou dobu ale projev Jakuba Železného nebyl kompletně připravený, několikrát témata přibližoval vlastními slovy a vedl i několik rozhovorů přes telefon s reportéry v terénu. Z toho důvodu se do jeho řeči dostala improvizace se spontánností a s nimi spjaté typické prvky.

Hlasatel si několikrát dopomohl **hezitačními zvuky**. Ty ale v jeho podání ovšem byly ve většině případů pronášeny krátce a potichu:

4:11 *A teď ještě nabídnu porovnání koruny s jinými měnami **eee** vůči dolaru posílila za týden skoro o dvacet haléřů…*

6:34 *Pane Kysilko, děkuju Vám **eee** za Vaši účast v dnešních Událostech, díky a na shledanou.*

---

[94] Zdroj: Slovníkové heslo *Komentátor*. Slovník spisovného jazyka českého [online]. Dostupné online na adrese: http://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?hledej=Hledat&heslo=koment%C3%A1tor&sti=EMPTY&where=hesla&hsubstr=no.

[95] Zdroj: ZIMA, Jaroslav: *Sportovní televizní komentář (K jeho stránce jazykové a slohové)* [online]. Praha: Naše řeč, [1972]. Dostupné online na adrese: http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=5636.

[96] Zdroj: Události [online]. Česká televize, Praha [2017-04-13]. Dostupné online na adrese http://www.ceskatelevize.cz/porady/1097181328-udalosti/217411000100413/.

7:24 *Vztah k Sýrii je jen jedním z mnoha obratů v politice prezidenta Donalda Trumpa.* ***Eee*** *ten se v rozporu se slibem z kampaně rozhodl neoznačit Čínu za zemi, která nemanipuluje se svou měnou.*
19:50 *Službu dnes schválili městští zastupitelé. Josef Kvasnička jejich jednání sledoval,* ***eee*** *Josefe, hromadná doprava vyjde radnici na 11 milionů korun…*

Pouze jedinkrát na začátku samotné relace byly v projevu Jakuba Železného patrné dva výrazné **hezitační zvuky**:
1:06 ***Aaa*** *teď už konkrétně vývoj kurzu, začal* ***eee*** *na té dlouho udržované hranici 27 korun za euro…*

Několikrát použil hlasatel i **prodlužovaný vokál**:
10:41 ***Aaanebo*** *způsob, jak varovat další země s autoritářskými režimy, případně jen posílit vlastní pozici na globální scéně.*
18:29 *Dálnice D35 na straně* ***jednééé****, zemědělci na straně druhé…*

Jak už padla zmínka, Jakub Železný během *Událostí* vedl telefonický rozhovor i s několika reportéry České televize, kteří informovali o situaci na konkrétních místech. Nesmírně kontrastně oproti připravenému Železného projevu působila polopřipravená řeč zpravodaje Josefa Kvasničky, který reportoval o dopravní situaci ve Valašském Meziříčí. Míra nadužívaných **hezitačních zvuků** v reportérovo zhruba minutovém projevu byla ohromná:
20:05 *Valašské Meziříčí, město bez obchvatu, je prakticky nepřetržitě ucpáno auty.* ***Aaa*** *druhý velmi důležitý motiv ulevit životnímu prostředí.* ***Eee*** *Valašské Meziříčí funguje něco jako magnet na smogové situace, letos v únoru tam bylo vůbec jedno z nejhorších ovzduší v Ev-Evropě* ***aaa*** *od letošní od začátku ledna* ***eee*** *byly místní hodnoty překročeny už celkem čtyři a čtyřicetkrát. Druhá strana, za posledních pět let ubylo na šesti* ***eee*** *linkách hromadné dopravy na 250 000 cestujících, radnice* ***eee*** *proto musí zatraktivnit nejen linky samotné, ale taky vozový park. MHD jí vyjde na 11 milionů korun* ***eee*** *z 600 milionových výdajů to tak ukrojí* ***eee*** *přibližně dvě procenta…*

Josef Kvasnička si rovněž dopomáhal **prodlužovanými vokály**:
21:12 *Už sedm let jezdí zadarmo cestující* ***veee*** *Frýdku-Místku,* ***zaaa*** *tu dobu se jejich počet zdvojnásobil* ***naaa*** *sedm a půl milionu lidí.*

V polovině relace vystřídala na chvíli Jakuba Železného další hlasatelka Daniela Písařovicová. Členka redakce sice žádné hezitační zvuky nepoužila, v jejím projevu ale byly **výrazné nádechy**:

32:47 *Prozatím to vypadá, že problémy ani při hustějším provozu nenastaly, oba pruhy jsou průjezdné, kolony se netvoří* ***(výrazný nádech)*** *Dlouhodobě naplánované práce, včetně modernizace dálnice D1 budou pokračovat…*

36:42 *V nížinách bude pršet* ***(výrazný nádech)*** *Teď už další zprávy s Jakubem Železným…*

Do relace Událostí svým projevem přispěla vedle obou hlasatelů i řada reportérů se svými stand-upy, které byly předtočené anebo se točily naživo. Všech patnáct reportérů – konkrétně zahraniční zpravodaj v USA Martin Řezníček, zahraniční zpravodaj v Německu Václav Černohorský (jeho stand-up z Dortmundu byl ze všech nejdelší), zahraniční zpravodaj ve Francii Petr Zavadil, regionální reportéři Jakub Ščurkevič (Znojmo), Věra Hoffmanová (Náchod), Renata Myslíková (Teplice), Erik Knajfl (obec Časy) a zbylí reportéři domácí redakce Lucie Poništová, Petr Kozlíček, Tereza Stárková, Natálie Forsterová, Veronika Kynšlová, Jan Beránek, Pavla Kubálková, Lea Surovcová – si ve svých předtočených stand-upech k plynulejšímu projevu dopomáhalo jedině výraznými nádechy, nikoliv ale slovními vycpávkami, hezitačními zvuky či prodlužovanými vokály.

Nesmírně ilustrativní pak byla konfrontace s reportéry, jejichž stand-upy byly do studia přenášeny živě. Slyšet obdobně plynulé a čisté projevy už diváci nemohli. Zahraniční zpravodaj v Rusku David Miřejovský telefonoval s Jakubem Železným z Moskvy, dopomoc k plynulému projevu znovu prostřednictvím **hezitačních zvuků** byla patrná:

37:47 *Z Kremlu dokonce zaznělo* ***eee****, že je naprosto neakceptovatelný* ***eee****…*

38:06 *Jako rukojmí vzala téměř* ***eee*** *1200 lidí většinou žáky místní školy…*

Kromě hezitačních zvuků vyplňoval David Miřejovský svou mluvu **prodlužovanými vokály**:

38:16 *V rámci bojů padlo kromě 10 policistů a 31 teroristů také anebo bylo zabito* ***eee*** *více než 330* ***eee*** *civilistů, především malých dětí. Dalších více než 700* ***eee*** *bylo zraněno.* ***Noo aaa*** *Rusko není vůbec spokojeno* ***sss*** *dnešním rozsudkem, podle* ***eee*** *kterého mohla* ***eee*** *nese spoluzodpovědnost, mohla mu dopředu zabránit* ***aaa*** *ten*

*rozsudek také říká, **žeee eee** celá ta akce byla velmi špatně naplánovaná. Spokojeni ale nejsou ani příbuzní obětí, kteří tu žalobu **eee** podali, podle nich **eee** jim ten rozsudek přiřknul velmi malé odškodnění…*

Druhý živý stand-up měl regionální reportér Václav Svoboda, který s Jakubem Železným telefonoval z Krkonoš. Ani on se nevyvaroval všudypřítomným **hezitačním zvukům**:
44:57 *Já jsem se to pokusil vyčíslit na kilometry, vyšlo mi něco málo přes deset, zhruba dvoukilometrové sně **eee** svezení slibují **eee** v Harrachově…*

Zároveň použil ve spojení s hezitačním zvukem i slovní vycpávku ***no***:
45:01 *Další zhruba čtyři kilometry ve Svatém Petru ve Špindlerově mlýně **no aaa** ten zbytek tady v Peci pod Sněžkou.*

Relaci *Událostí* uzavíral člen sportovní redakce Jan Smetana, který diváky upoutával na následující pořad *Branky, body, vteřiny*, ovšem bez opory čtecího zařízení, což se podepsalo na využití **prodlouženého vokálu** hned v prvním slově redaktorova projevu a rovněž i na dopomoci **hezitačním zvukem**:
47:49 ***Anooo**, dobrý večer, Tomáš Bábek letos vyhrál celkové hodnocení světového poháru, takže **eee** určitě myslel na vyšší příčky než tu bronzovou…*

3.4.2. Otázky Václava Moravce

Hlavním diskuzním pořadem České televize, který se týká politického dění, je už od roku 2004[97] pořad s názvem *Otázky Václava Moravce*. V něm novinář (konkrétně v tomto případě moderátor) Václav Moravec vede debatu (kromě mimořádných relací) dvou hostů. Do pořadu chodí diskutovat pravidelně přední čeští politici včetně ministrů a premiéra.

Pro svou analýzu jsem si náhodně vybral debatu konanou 30. dubna 2017[98]. Pozvání přijali bývalá předsedkyně poslanecké sněmovny za ODS Miroslava Němcová a současný předseda poslanecké sněmovny za ČSSD Jan Hamáček.[99] Atmosféra na

[97] Zdroj: Otázky Václava Moravce [online]. Česká televize, Praha [2017]. Dostupné online na adrese http://www.ceskatelevize.cz/porady/1126672097-otazky-vaclava-moravce/.
[98] Zdroj: Otázky Václava Moravce [online]. Česká televize, Praha [2017-04-30]. Dostupné online na adrese: http://www.ceskatelevize.cz/porady/1126672097-otazky-vaclava-moravce/217411030500430/.
[99] Platné k 12. květnu 2017.

české politické scéně sice tou dobou těsně před propuknutí vládní krize gradovala, ani jeden z řečníků ale není známý provokativním či agresivním projevem. Debata se proto nenesla v nijak útočném a ostrém duchu (Debata o týden později se konala jen několik dnů po propuknutí avizované krize. Pořadu se zúčastnili s výjimkou předsedy hnutí ANO Andreje Babiše všichni předsedové parlamentních stran, celý díl byl koncepcí netypický a emotivní).

Samotný žánr politické debaty bych zařadil do polopřipravených projevů. Václav Moravec má sice připravené otázky, zásadní faktory jeho projevu jsou ale i spontánnost a velká míra improvizace, moderátor musí co nejpohotověji reagovat na to, co politici říkají.

Nejčastějším nástrojem, kterým si Václav Moravec dopomáhá k plynulejšímu projevu jsou **hezitační zvuky**. Míra jejich užití v moderátorově projevu přímo úměrně signalizuje, v jaké míře je nucen improvizovat:

13:29 *Protože prezident republiky naznačil, že se bude ptát **eee** Bohuslava Sobotky. Proč teď půl roku před konáním řádných voleb odvolávat **eee** druhého **eee** nejdůležitějšího muže ve vládě, kterým formálně ministr financí bývá?*

22:51 *Ono teď je klíčové, co se bude dít, protože **eee** premiér Bohuslav Sobotka **eee** naznačuje, že si stejně jako Vy ten dopis přečte a pak se uvidí, **eee** co se stane a možná že **eee** odvolá Andreje Babiše z vlády. **Eee** tady zaznívalo před třemi a půl lety: ‚Žádné koaliční hádky, nebudeme jako oni.' **Eee** to zaznívalo při podpisu tohoto klíčového dokumentu tedy koaliční smlouvy mezi třemi politickými stranami, které dnes tvoří vládu, **eee** časem se ukázalo, že koaliční **eee** spory zasáhly i tuto vládu a teď gradují.*

44:48 *Jiří Zimola **eee** naznačil po setkání s prezidentem republiky, že podezřívá druhého muže ČSSD Milana Chovance **aaa** a máme tady odchody **eee** některých sociálních demokratů, kteří už nechtějí kandidovat nebo **eee** nejsou na kandidátkách tak o opouštějí **eee** řady sociální demokracie jako pan poslanec Koskuba a mohl bych v tom výčtu pokračovat.*

Na podobném principu jako hezitační zvuky funguje i **protahování vokálů** (nemusí se jednat pouze o koncové vokály), které Václav Moravec často ve svém projevu používá právě vedle hezitačních zvuků:

39:01 *Hnutí ANO klesly o **páááár eee** procent, ale nikdy to nebyl zásadní propad…*

45:13 *Nejsou toto problémy, které překryjí to, co jste tady zmiňoval **jakooo** naplňování programových vizí ČSSD?*

53:26 *Půl roku zbývá* ***dooo eee*** *konce* ***eee*** *funkčního období této poslanecké sněmovny a ve sněmovně je dvě stě šedesát čtyři předloh.*

Opakování stejných slov sice nezní tak rušivě jako samotný hezitační zvuk, moderátor *Otázek* ale i tento jev ve své mluvě využívá poměrně často:
32:08 ***K ní, k ní*** *se ještě dostaneme, když tady vstoupím* ***do Vaší do Vaší do Vaší*** *řeči, pane předsedo Hamáčku, taky považujete za méně pravděpodobnější variantu…*
43:39 *Ale teď bych opět měl Vám* ***protiargumentovat*** *a budu tak* ***protiargumentovat***

Opakování slov ale funguje i jako prostředek z **přerušení** toku **řeči druhého mluvčího**. Toho Václav Moravec během debaty několikrát využil:
41:53 ***A proč jste a proč jste*** tak neschopní tedy?
58:55 ***Které které*** z těch norem podle vás určitě určitě projdou?
57:04 Ale ***proto proto*** se ptám, ***jestli jestli jestli dojde dojde***-li k té krizi a odvolání Andreje Babiše…

Už o poznání méně častěji se Václavu Moravci do projevu vloudí některé z obsahově **vyprázdněných vycpávkových frází**:
26:56 *No Andrej Babiš,* ***pokud platí jeho slova****…*
28:03 ***Lidově řečeno*** *pošťuchování se premiéra Bohuslava Sobotky s Andrejem Babišem*

Věnoval jsem se sice výhradně analýze projevu Václava Moravce, předseda poslanecké sněmovny Jan Hamáček nicméně použil ještě očividnější příklad právě **vycpávkové fráze**:
25:34 ***To po mně chcete věštit z křišťálové koule…***

Václav Moravec několikrát užil i slovní vycpávky ***jako*** a ***tedy***, které pro obsah daného sdělení nebyly podstatné a věta by se dala pochopit i přes jejich vypuštění:
40:27 *Pane předsedo, u vás* ***jako*** *u sociálních demokratů je ta situace komplikovaná…*
41:03 *Proto chcete vyvolat* ***jako*** *sociální demokraté tuto krizi?*
19:49 *Vraťte se k té původní otázce. Je to* ***tedy*** *selhání tradičních politických stran v čele s ODS a ČSSD?*
35:44 *Vy* ***tedy*** *jako občanští demokraté těžíte* ***eee*** *z těch možných problémů Andreje Babiše…*

37:01 *Jenom **tedy** dodám, paní předsedkyně, že vstoupím do Vaší řeči, když si poslechneme Petra Fialu…*

V projevu Václav Moravec několikrát použil i **tiché pauzy**, nikoliv takové, které by doplnil hezitačním zvukem:
48:09 *Které se týkají jeho vlastní osoby a **(…)** chalupy, kterou si pořídil.*
48:49 *Cituji: ‚Využít politických nováčků z hnutí ANO k tomu, abyste přeformátovali koalici v Jižních **(…)** Čechách a vrátili se pořádky před rok 2008.‘*
57:10 *Všechny ty klíčové normy, které jste tady vyjmenoval, **(…)** zákon o sociálním bydlení…*

3.4.3. Živý přenos hokejového zápasu Bělorusko – Česko

Česká televize přenáší každoročně utkání z hokejového mistrovství světa. V rámci zkoumání mluveného nepřipraveného projevu jsem si pro analýzu vybral jeden ze zápasů české reprezentace. 6. května 2017[100] sehrál národní celek druhý duel na turnaji proti výběru Běloruska. Přímý přenos z utkání komentoval sám šéfkomentátor sportovní redakce Robert Záruba (projev hokejového experta Milana Antoše, který zápas se Zárubou spolukomentoval, jsem neanalyzoval).

Komentování sportovního utkání se oproti předchozím dvou analyzovaným pořadům České televize zásadně liší v tom, že hlavním prvkem přímého přenosu je obraz, tedy jeho vizuální složka, slovní komentář je vedlejší. Když moderátor anebo hlasatel v *Událostech* a *Otázkách Václava Moravce* mluvil, v drtivé většině byl v tu chvíli v záběru a pozornost diváků směřovala na jeho osobu. Komentátora sportovního utkání buď divák po celou dobu zápasu vůbec nevidí, anebo jej zahlédne na několik desítek vteřin o přestávce. Komentátor se tak může v zásadě soustředit pouze na svou řeč a nemusí řešit, ostatní součásti celkového projevu.

Pro analýzu vycpávek je přímý přenos zároveň nesmírně specifický. Kvůli hlavní roli vizuální složky se během sledování hry běžně stává, že komentátor po několik vteřin vůbec nic neřekne, pauza a ticho se v tomto případě nepovažují za

[100] Zdroj: Záznam utkání Bělorusko – Česko [online]. Česká televize, Praha [2017-05-06]. Dostupné online na adrese: http://mshokej.ceskatelevize.cz/mshokej/videoarchiv/nejnovejsi/353575--zaznam-utkani-belorusko-cesko.

nedostatek, což je pro zbylé zkoumané pořady nepředstavitelné. Pauzy v přímém přenosu se proto nedají příliš považovat za hezitační pauzy:

30:12 *Roman Horák **(5 vteřin ticha)** dnes tedy znovu se Zohornou…*

***32:34** Český tým teď se snaží z toho sevření **(4 vteřiny ticha)** vykombinovat nějakou šanci nebo alespoň střelu*

Komentář navíc často sklouzne pouze k vyjmenovávání hráčů anebo jsou v danou chvíli jména hráčů zásadním nositelem obsahu, stejně jako v tomto případě komentování Roberta Záruby:

35:02 *Šimek ho brání a dělá to výborně. Šimek rozděluje na Birnera, Birner hledá cestu zpátky doprava, kombinace Šimek-Birner, Birnerova střela a Lalande připraven…*

Robert Záruba si stejně jako Václav Moravec a Jakub Železný nejčastěji dopomáhal k plynulosti svého projevu **hezitačními zvuky**:

33:39 *Vůbec se to nedá srovnat s tou rychlostí, kterou včera předváděli **eee** naši hráči proti Kanadě…*

55:23 *Marc Lemlin z Rakouska **eee** nám to všechno ozřejmil, teď tedy budou mít hráči trochu víc místa*

57:45 *Ještě **eee** v uličce hráčů během rozhovoru s Claudem Girouxem, tak si tedy teď užívá zcela jiné okamžiky*

Komentátor několikrát použil i **prodlužovaný vokál**, v jednom případě po pauze a v druhém případě po ní:

31:34 *Šarangovič, Štefanovič **aaa** Kogalev už střídají…*

35:29 *To je přesně ono, běloruský tým **(…) jeee** postavený spíš zručnosti jednotlivých hráčů*

39:01 *Graborenko si pomohl, on to takhle často **dělávááá, (...)** zastavil v rozporu s pravidly českého útočníka*

Robert Záruba se nevyvaroval ani **prázdným vycpávkovým frázím**:

30:15 *Čtvrtá formace měla včera výborný vstup do utkání s Kanadou. **Ale co je včera není dnes**, teď to musejí borci potvrdit na ledě…*

44:57 *Měli během té reklamní přestávky docela zajímavou dlouhou poradu, **tedy zajímavou odhaduji podle toho, že živě rozprávěli…***

V jednom případě si komentátor dopomohl i **nadmírou ukazovacích zájmen**, které v dané větě už byly vycpávkami:
48:01 ***To*** *je velmi uklidňující, že se přece jenom podařilo rozmotat* ***tu*** *červenou pavučinu za Lalandem, teď* ***to*** *předvedl rychlým pohybem Petr Vrána.*

Robert Záruba slovo ***tedy*** využíval často a též vhodným způsobem, jedenkrát byl ale výraz v dané větě navíc:
52:08 *Možná to Lukáš Radil probere později s Pavlem Francouzem, protože Denisov působí v Čeljabinsku,* ***tedy*** *stejně jako Vladimír Denisov…*

Jednou dokonce použil i v češtině tolik oblíbené slovo ***jakoby***:
56:49 *Tam byl nějaký zvuk, který* ***jakoby*** *teč…*

O přestávce Robert Záruba před kamerou shrnul dějství předchozí třetiny. Tento projev byl rozdílný oproti předchozímu komentování už minimálně tím, že komentátor musel mluvit plynule bez tak výrazných několikavteřinových pauz, kterými si občas při komentování dopomůže. To se hned projevilo v přemíře užitých **hezitačních zvuků** a **prodlužovaných vokálů**:
1:09:09 ***Eee*** *není to jednoduché,* ***aaa sss*** *je v tom skryto určité nebezpečí, které Bělorusové ozřejmili vlastně včera v té druhé polovině utkání, takže pořád musíme čekat, co se stane. Ale jak překonat běloruskou obranu ukázali* ***eee*** *nejprve Řepík, Birner* ***aaa*** *Vrána.*

Součástí přenosu byly i polopřipravené projevy. Redaktor ve studiu Jiří Hölzel si v krátké řeči dopomohl nejprve **vycpávkou frází** a posléze i **hezitačním zvukem**.
1:07:11 ***Podtrženo, sečteno****, po úvodní dvacetiminutovce český tým vede nad Běloruskem 2:0. Ale ten začátek ten* ***eee****, Robert to zmiňoval v komentáři, český tým se přizpůsobil tempu Bělorusů a musel hasit výrazné šance běloruského národního týmu.*

Reportérka na stadionu Darina Vymětalíková v rozhovoru s obráncem Radimem Šimkem nejprve použila vycpávkové slovo tak a následně i prodlužovaný vokál:
1:08:08 *Radime,* ***tak*** *nejprve jste tam zachránil situaci, kdy Bělorusové jeli 3 na 1, co bylo klíčové v ten moment?*

1:08:32 *Vy jste hodně aktivní v útoku, v jednu chvíli tam **iii** z toho těžil Michal Birner…*

3.5. Analýza jednotlivých pořadů Českého rozhlasu

Na stanici Českého rozhlasu Radiožurnál jsem vybral publicistický pořad s názvem *Host Lucie Výborné*, kde převažuje polopřipravený projev redaktorky. Jako typovou protiváhu jsem za druhý pořad pro analýzu zvolil dvě zpravodajské odpolední relace, taktéž na stanici radiožurnál.

3.5.1. Host Lucie Výborné

Jedním ze stěžejních pořadů publicistiky na Českém rozhlase na stanici Radiožurnál je relace s názvem *Host Lucie Výborné*. Novinářka si 9. února 2017 do studia pozvala publicistu, saxofonistu a učitele hudby Radka Žitného[101]. Host je autorem několika historických knih o československém filmu z doby první republiky a v období následného protektorátu. Jeho díla byla i hlavním tématem celého rozhovoru. Redaktorčin mluvený projev je polopřipravený, vedle vlastních sepsaných otázek musí pohotově reagovat na hostovy odpovědi a ihned podávat další dotazy.

Nejočividnějším nedostatkem mluveného projevu Lucie Výborné byly stejně jako u Jakuba Železného, Václava Moravce a Roberta Záruby **hezitační zvuky**. Novinářka tento jev navíc užívala v různých variacích:

0:13 *V souvislosti s Bohémou se mluví a mluvit bude o českých hercích a herečkách, kteří balancovali na hraně **eee mmm** mezi odmítnutím hitlerovské propagandy a také kolaborací. **Eee** takže celkem logicky náš následující rozhovor bude plný jmen prvorepublikové Bohémy. **Mmm** kolik Vám bylo let, když jste začal dávat dohromady svoji první knihu?*

22:42 *Radek Žitný autor **eee** šesti knih, publicista, hudebník **eee** je ve studiu Radiožurnálu. Mluvili jsme hodně, skloňovali jsme mnoho jmen prvorepublikové bohémy, zdaleka ne všechna, **eee** která všechny které máte ve svých knihách. Ale já bych se hrozně ráda vrátila k Čeňku Šléglovi, o kterém vlastně **mmm** jste psal, ale ta práce ještě nekončí…*

25:10 ***Aaa eee**, dá se v těch archivech najít něco, u čeho si člověk odpočine?*

[101] Zdroj: Host Lucie Výborné [online]. Český rozhlas, Praha [2017-02-09]. Dostupné online na adrese: http://prehravac.rozhlas.cz/audio/3798342.

25:21 ***Aaa eee*** *je to tak, že vás ty archivy vtahují? Je to, mám si představit něco jako když brouzdáte na internetu?*

Několikrát během rozhovoru nastal moment, kdy daný **hezitační zvuk** byl v podání Lucie Výborné delší než jednu vteřinu. V případě rozhlasových médií, která jsou odkázána pouze na zvukovou složku mluveného projevu, takto dlouhá prodleva nedostatkový jev ještě umocňuje. V druhé situaci navíc ještě žurnalistka po dlouhém hezitačním zvuku získala čas navíc prostřednictvím **výplňkové fráze** a dalšími **dvěma hezitačními zvuky**:
3:11 ***Eee*** *(delší než vteřina), stejně tak dá se nebo nedá odpovědět na otázku, kdo té spravedlnosti nedošel nebo jí unikl úplně?*
5:37 *Kde člověk bere* ***eee*** *(delší než vteřina),* ***řekněme*** *scénáře propagandistických* ***eee*** *skečů* ***eee*** *rozhlasu, který byl zneužit goebbelsovskou propagandou?*

Zmíněnými **výplňkovými frázemi** si nicméně Lucie Výborná vypomáhala i v dalších případech. Jednou otázku předem dostatečně nezformulovala, tudíž využila kombinaci **vycpávkové fráze**, **dvou hezitačních zvuků** a **prodlužovaného vokálu**:
9:53 *Dá se rozlišit, kdo byl sveden,* ***řekněme****, nějakými fanatickými inspirátory?*
21:16 ***Mmmůže*** *mít* ***nějaké mmm přece jenom*** *prvky* ***eee*** *jedné z těch prvorepublikových hereček?*

Zmíněných **prodlužovaných vokálů** využila novinářka k plynulejšímu projevu několikrát:
20:46 ***Mmmožná*** *je přece jenom trošku tvrdších postihů…*
22:33 *Ale R. A. Dvorský zemřel až daleko později, vlastně až po* ***vpáduuu*** *sovětských vojsk.*

Výrazným prvkem byla i varianta **hezitačního zvuku**, kterým Lucie Výborná dávala najevo **souhlas** s tím, co říkal její host Radek Žitný. Ve třetím uváděném příkladu navíc jev zkombinovala i se **dvěma hezitačními zvuky** a **prodlužovaným vokálem**:
4:11 ***Hmm*** *(signalizace souhlasu),* ***eee*** *mně se v té knize Herci a herečky před soudem líbí, že…*

8:59 ***Hmm****, jak to bylo s Hvězdami nad Boltimore? Jedna z nejslavnějších skečí tady v rozhlase, která zlomila vaz Vlastovi Burianovi…*
16:35 ***Mhm*** *(souhlas)* ***eee*** *(hezitace)* ***Vvvy*** *neprocházíte jenom archivy, když hledáte o o hercích, herečkách a o známých lidech* ***eee*** *ty věci…*

V několika případech svůj projev redaktorka přerušila **slovními vycpávkami**, v druhém citovaném případě spolu se **dvěma hezitačními zvuky**:
1:54 *Se provinili proti národní cti, tak* ***vlastně*** *znělo doslova…*
21:33 ***Eee*** *kdybychom se nezabývali osudem* ***vlastně eee úplně*** *poválečným…*

K lexikálním nástrojům, kterými Lucie Výborná získávala čas na promyšlení následující řeči, bylo i **opakování slov**:
5:02 ***Kam kam*** *všude pro to musí?*
21:37 ***Ale ale*** *šli třeba až do těch padesátých let, myslím si…*

Poslední dopomocí k redaktorčině plynulejšímu mluvenému projevu byly její dlouhé a výrazné **nádechy**:
7:21 ***(Nádech)*** *rozhlasová skeč, to byl velký nástroj propagandy…*
12:07 *A fungovalo to té propagandě, jak to brali lidé? Protože v té v té knize o skečích ty skeče jsou ty scénáře* ***(nádech)*** *mě je z toho spíš úzko…*

3.5.1. Odpolední zprávy

Stanice Českého rozhlasu Radiožurnál si zakládá na kvalitním zpravodajství. Svým posluchačům v průběhu dne každou půlhodinu zprostředkovává krátké zprávy. Pro analýzu připraveného mluveného projevu v rozhlase jsem si vybral odpolední zprávy[102] ze dne 30. března 2017.

Zprávařka Jana Gulda souhrn zpráv začala informací o 300 nelegálně pracujících cizincích v České republice. Kromě výraznějších nádechů v jejím připraveném projevu nebylo nic, co by se dalo považovat za nedostatek mluvy. Při čtení druhé zprávy o úmrtí bratra severokorejského vůdce už ale musela jeho těžko vyslovitelné jméno proložit

[102] Zdroj: Odpolední zprávy [online]. Český rozhlas, Praha [2017-03-30]. Dostupné online na adrese: http://prehravac.rozhlas.cz/audio/3833025.

dlouhými pauzami, které narušily plynulost její řeči. Ve stejné větě si zároveň dopomohla **prodlužovaným vokálem**:
1:40 *Malajsie vydala tělo Kim **(…)** Čong **(…)** nama do Severní Koreje, oznámil to malajský **premiéééér**…*

Ve zbytku souhrnu zpráv a ani v následujícím přehledu o půl hodiny později se v jejím projevu neobjevil žádný hezitační zvuk, pouze opět výrazné nádechy. Redaktor Tomáš Jelen si v následující krátké reportáži o brněnském obchodním domě Bauhaus rovněž dopomohl užitím **prodlužovaného vokálu**:
2:33 *Takový postup byl podle magistrátních úředníků v rozporu se zákonem, říká mluvčí institutu Filip **Poňucháááálek**…*

Závěr

Typické znaky slovních vycpávek jsem se nejprve snažil pochopit prostřednictvím vymezení rozdílů psaného a mluveného projevu. Vedle slovní vaty jsem v průběhu tvorby bakalářské práce pochopil, že hezitační zvuky mají stejný, ne-li ještě výraznější vliv na spontánní mluvený projev. Po zjištění, jak na oba jevy pohlíží veřejnost spolu s odborníky, jsem zanalyzoval projevy redaktorů na mediální (audiovizuální) scéně.

Předpokládaný výsledek analýzy připravených, polopřipravených a nepřipravených mluvených projevů se nakonec potvrdil jen z jedné čtvrtiny. Očekával jsem, že míra nadužívání slovních vycpávek a hezitačních zvuků bude nejnižší u připravených projevů a nejvyšší u projevů nepřipravených. Redaktoři s připravenými projevy si skutečně k plynulé mluvě téměř nedopomáhali. Nicméně komentátor nepřipraveného projevu (přímého přenosu hokejového utkání) Robert Záruba slovní vycpávky a hezitační zvuky využíval podstatně méně, než jak jsem predikoval.

Dále jsem předpokládal, že zmíněné jazykové nedostatky budou převažovat u redaktorů České televize. Ani tato domněnka se nakonec zcela nepotvrdila, neboť redaktorka stanice Českého rozhlasu Radiožurnálu Lucie Výborná v polopřipraveném projevu využívala obou jevů v obdobné míře jako Václav Moravec z České televize, jehož projev byl rovněž polopřipravený.

Poslední můj předpoklad o převaze slovních vycpávek nad hezitačními zvuky rozbor projevů rovněž vyvrátil. Hezitační zvuky byly nástrojem, kterým si všichni redaktoři dopomáhali k souvislejšímu mluvenému projevu jednoznačně nejvíce.

Tato práce neměla sloužit jako návod, jak se slovním vycpávkám či hezitačním zvukům vyhnout. Sám jsem se prostřednictvím řady zkoumaných článků a analýz přesvědčil, že oba jevy jsou mnohem komplexnější, než jak se na ně může zprvu pohlížet.

Provedená analýze mě utvrdila v názoru, že zcela čistého a plynulého spontánního mluveného projevu bez využívání slovních vycpávek a hezitačních zvuků nelze dosáhnout.

Summary

The degree of overuse of fillers and performance additions was expected to be the lowest in the prepared speeches and the highest in unprepared speeches. Editors with prepared speeches did not really succeed in speaking fluent. However, Robert Záruba, the commentator of the unprepared speech (direct transmission of the hockey match), used the word padding and healing sounds much less than I predicted.

Another assumption before the analysis was that these language flaws will prevail among Czech TV's editors. This presumption was not finally confirmed, as the editor of the Czech Radio Radiožurnál station, Lucie Výborná, used both phenomena similarly to Václav Moravec of Czech Television in a semi-prepared speech, whose speech was also semi-prepared.

Last pre-analysis assumption about the predominance of fillers over the performance additions also disrupted the analysis of speeches. Performance additions were a tool for all editors to make the most coherent speech unambiguously the most.

The analysis made me believe that pure and fluent spontaneous spoken speech without the use of word stuffing and healing sounds can not be achieved.

Použitá literatura

ČMEJRKOVÁ, Světla; HOFFMANOVÁ, Jana. *Mluvená čeština: hledání funkčního rozpětí*. 1. vyd. Praha: Academia, 2011, 491 s. ISBN 978-80-200-1970-7.

ČMEJRKOVÁ, Světla a kolektiv. *Styl mediálních dialogů*. 1. vyd. Praha: Academia, 2013, 314 s. ISBN 978-80-200-2267-7.

HOFFMANOVÁ, Jana a kolektiv. *Stylistika mluvené a psané češtiny*. 1. vyd. Praha: Academia, 2016, 510 s. ISBN 978-80-200-2566-1.

CÍSLEROVÁ, Jana. Módní slova v současné češtině. Lexikálně-pragmatická analýza. Olomouc, 2013. bakalářská práce (Bc.). UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI. Filozofická fakulta.

CLARK, Herbert H. & FOX TREE, Jean E. *Using uh and um in spontaneous speaking* [online]. 1. vyd. Amsterdam: Elsevier, [2002], s. 75. Dostupné online na adrese: http://www.columbia.edu/~rmk7/HC/HC_Readings/Clark_Fox.pdf.

HALLER, Jiří: *Jazyková norma a jazyková kultura* [online]. Praha: Naše řeč, [1941]. Dostupné online na adrese: http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=3622.

Host Lucie Výborné [online]. Český rozhlas, Praha [2017-02-09]. Dostupné online na adrese: http://prehravac.rozhlas.cz/audio/3798342.

JÍLKOVÁ, Lucie: *Krásný ztráty v knižní podobě a v korpusu DIALOG* [online]. Praha: Naše řeč, [2006]. Dostupné online na adrese: http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=7915#_ftnref8.

JUAN, Stephen: *Why do we say 'um', 'er', or 'ah' when we hesitate in speaking?* [online]. The Register [2006].Dostupné online na adrese: http://www.theregister.co.uk/2006/05/06/the_odd_body_language_fillers/.

KARHANOVÁ, Kamila. *„Nejde jen o formu, ale i o obsah“: Ideál dobrého řečníka v zrcadle průzkumu názorů české veřejnosti*. [online]. Praha: Naše řeč, [2004]. Dostupné online na adrese: http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=7769#_ftnref1.

Kodex Českého rozhlasu [online]. Český rozhlas, Praha. Dostupné online na adrese http://www.rozhlas.cz/rada/legislativa/_zprava/kodex-ceskeho-rozhlasu--789056.

Kodex České televize [online]. Česká televize, Praha [2003]. Dostupné online na adrese http://www.ceskatelevize.cz/vse-o-ct/kodex-ct/cl-9-jazykovy-projev/.

KOLÁŘOVÁ, Ivana: *Významy a funkce slova tedy (teda) v souvislých projevech* [online]. Naše řeč: Praha [1998]. Dostupné online na adrese: http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=7439.

KRČMÁŘOVÁ, Marie: Slovníkové heslo *Hezitační zvuk*. czechEncy [online]. Dostupné online na adrese: https://www.czechency.org/slovnik/HEZITA%C4%8CN%C3%8D%20ZVUK.

Learn English with Let's Talk: *English fillers to speak fluently and confidently* [online]. YouTube.com [2015]. Dostupné online na adrese: https://www.youtube.com/watch?v=tKmkB7OVO_M&index=1&list=PLFcFURdL0fL5eyl25EKKtdgQSf56RrER2.

LUBAS, Miloslav: *Češtinu zasáhla epidemie slova „jakoby“. Mění smysl vět, říká pedagog* [online]. iDNES.cz [2016]. Dostupné online na adrese: http://liberec.idnes.cz/pouzivani-slova-jakoby-v-ceskem-jazyce-d9c-/liberec-zpravy.aspx?c=A160118_154908_liberec-zpravy_tm.

MAHEL, Luděk: *Zámek v Dukovanech zahájil novou éru, otevře expozici o bydlení* [online]. Trebicsky.denik.cz [2017]. Dostupné online na adrese: http://trebicsky.denik.cz/zpravy_region/zamek-v-dukovanech-zahajil-novou-eru-otevre-expozici-o-bydleni-20170427.html.

MINÁŘOVÁ, Eva: Slovníkové heslo *Slovotvorný faktor* [online]. czechEncy. Dostupné online na adrese: https://www.czechency.org/slovnik/STYLOTVORN%C3%9D%20FAKTOR#proxemika.

MÜLLEROVÁ, Olga; NEKVAPIL, Jiří: *K pauzám v komunikačním procesu* [online]. Praha: Slovo a Slovesnost, [1988]. Dostupné online na adrese: http://sas.ujc.cas.cz/archiv.php?art=3240.

MÜLLEROVÁ, Olga; NEKVAPIL, Jiří: *Pauzy v mluveném textu* [online]. Praha: Slovo a Slovesnost, [1986]. Dostupné online na adrese: http://sas.ujc.cas.cz/archiv.php?art=3096.

Odpolední zprávy [online]. Český rozhlas, Praha [2017-03-30]. Dostupné online na adrese: http://prehravac.rozhlas.cz/audio/3833025.

Oficiální statistiky sledovanosti kanálu YouTube [online]. Dostupné online na adrese https://www.youtube.com/yt/press/statistics.html.

OLIVA, Karel: *Čeština s Olivou: Jakoby slovo roku* [online]. Novinky.cz [2016]. Dostupné online na adrese: https://www.novinky.cz/veda-skoly/427985-cestina-s-olivou-jakoby-slovo-roku.html.

Otázky Václava Moravce [online]. Česká televize, Praha [2017-04-30]. Dostupné online na adrese: http://www.ceskatelevize.cz/porady/1126672097-otazky-vaclava-moravce/217411030500430/.

Otázky Václava Moravce [online]. Česká televize, Praha [2017]. Dostupné online na adrese http://www.ceskatelevize.cz/porady/1126672097-otazky-vaclava-moravce/.

Oxford Dictionaries Word of the Year 2015 is… [online]. Oxford Dictionaries [2015]. Dostupné online na adrese: http://blog.oxforddictionaries.com/2015/11/word-of-the-year-2015-emoji/.

PALKOVÁ, Zdena; ŠEFČÍK, Ondřej: Slovníkové heslo *Foném* [online]. czechEncy. Dostupné online na adrese: https://www.czechency.org/slovnik/FON%C3%89M.

REGAN, Vera: *What your speaking style, like, says about you* [online]. YouTube.com [2014]. Dostupné online na adrese: https://www.youtube.com/watch?v=jAGgKE82034.

REISSMAN, Hailey Reissman; LEE, Da Som: *What your speaking style, like, says about you* [online]. TED^{x} Innovations [2014]. Dostupné online na adrese: https://tedxinnovations.ted.com/2014/12/09/spotlight-tedx-talk-what-your-speaking-style-like-says-about-you/.

Slovníkové heslo *Hlasatel* [online]. Slovník spisovného jazyka českého. Dostupné online na adrese: http://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?hledej=Hledat&heslo=hlasatel&sti=EMPTY&where=hesla&hsubstr=no.

Slovníkové heslo *Komentátor*. Slovník spisovného jazyka českého [online]. Dostupné online na adrese: http://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?hledej=Hledat&heslo=koment%C3%A1tor&sti=EMPTY&where=hesla&hsubstr=no.

Slovníkové heslo *Moderate* [online]. Oxford dictionaries. Dostupné online na adrese: https://en.oxforddictionaries.com/definition/moderate.

Slovníkové heslo *Newsreader* [online]. Oxford dictionaries. Dostupné online na adrese: https://en.oxforddictionaries.com/definition/newsreader.

Slovníkové heslo *Pleonasmus* [online]. Slovník spisovného jazyka českého. Dostupné online na adrese: http://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?hledej=Hledat&heslo=pleonasmus&sti=EMPTY&where=hesla&hsubstr=no.

Slovníkové heslo *Redaktor* [online]. Slovník spisovného jazyka českého. Dostupné online na adrese: http://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?hledej=Hledat&heslo=redaktor&sti=EMPTY&where=hesla&hsubstr=no.

Slovníkové heslo *Sémiotika* [online]. Slovník spisovného jazyka českého. Dostupné online na adrese: http://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?hledej=Hledat&heslo=s%C3%A9miotika&sti=EMPTY&where=hesla&hsubstr=no.

Slovníkové heslo *Zprávař* [online]. Ústav pro jazyk český. Dostupné online na adrese: http://prirucka.ujc.cas.cz/?slovo=zpr%C3%A1va%C5%99.

Slovníkové heslo *Zpravodaj* [online]. Slovník spisovného jazyka českého. Dostupné online na adrese: http://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?hledej=Hledat&heslo=zpravodaj&sti=EMPTY&where=hesla&hsubstr=no.

Události [online]. Česká televize, Praha [2017-04-13]. Dostupné online na adrese http://www.ceskatelevize.cz/porady/1097181328-udalosti/217411000100413/.

WINTERMAN, Denise: *Teen slang: What's, like, so wrong with like?* [online]. BBC News Magazine [2010]. Dostupné online na adrese: http://www.bbc.com/news/magazine-11426737.

Záznam utkání Bělorusko – Česko [online]. Česká televize, Praha [2017-05-06]. Dostupné online na adrese: http://mshokej.ceskatelevize.cz/mshokej/videoarchiv/nejnovejsi/353575--zaznam-utkani-belorusko-cesko.

ZIKOVÁ, Markéta: Slovníkové heslo *Morfém* [online]. czechEncy. Dostupné online na adrese: https://www.czechency.org/slovnik/MORF%C3%89M.

ZIMA, Jaroslav: *Sportovní televizní komentář (K jeho stránce jazykové a slohové)* [online]. Praha: Naše řeč, [1972]. Dostupné online na adrese: http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=5636.